

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદની ઉચ્ચ અદાલતમાં

આર/રીટ પિટિશન (પીઆઈએલ) નં. ૬૪/૨૦૨૦

સાથે

આર/રીટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) નં. ૧૧૪/૨૦૨૦

સાથે

આર/રીટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) નં. ૮૯/૨૦૨૦

સાથે

આર/રીટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) નં. ૧૦૦/૨૦૨૦

સાથે

આર/ખાસ દીવાની અરજી નં. ૮૮૧૯/૨૦૨૦

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર અર્થે :

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમુર્તિ શ્રી વિક્રમ નાથ

અને

માનનીય ન્યાયમુર્તિ શ્રી જે.બી.પારડીવાલા

=====

૧.	૨. શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી હા. આપવામાં આવે?	
૨.	પત્રકારને જોવા દેવામાં આવે ?	હા.
૩.	શું ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની વાજબી નકલ જોવા માંગે છે?	ના.
૪.	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળના. કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	

=====

નરશેભાઈ કનુભાઈ શાહ

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૨ અન્ય (ઓ)

=====

ઉપસ્થિત રહ્યા :

શ્રી વિશાલ જે.દવે (૬૫૧૫) અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે

એડવોકેટ જનરલ શ્રી કમલ ત્રિવેદી, સુશ્રી મનીષા લવકુમાર શાહ સરકારી વકિલ સાથે, સરકાર શ્રી ધર્મેશ દેવવાણી સાથે, એ. જી. પી. શ્રી મીત ઠાકર સાથે, એ. જી. પી. સામાવાળા(ઓ) નં.૧ ,૨, ૩ માટે.

=====

ખંડપીઠ :માનનીય મુખ્ય ન્યાયમુર્તિ શ્રી વિક્રમ નાથ

અને

માનનીય ન્યાયમુર્તિ શ્રી જે.બી.પારડીવાલા

તારીખ:૩૧/૦૭/૨૦૨૦

સમાન મૌખિક ચુકાદો

(દ્વારા :માનનીય શ્રી જે.બી.પારડીવાલા)

૧ તમામ શીર્ષકવાળી અરજીઓમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ સમાન હોવાથી, તેમની સુનાવણી સમાન રીતે કરવામાં આવી હતી અને આ સામાન્ય ચુકાદા અને આદેશ દ્વારા તેનો નિકાલ કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૨ સગવડતા માટે, ખાસ દીવાની અરજી નં.૮૮૧૯/૨૦૨૦ ને મુખ્ય બાબત તરીકે ગણવામાં આવે છે.

૩ ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૬ હેઠળ આ રિટ અરજી દ્વારા, રિટ અરજદારોએ નીચેની રાહત માટે પ્રાર્થના કરી છે:

“(એ) માનનીય અદાલત આદેશની રિટ અથવા આદેશની પ્રકૃતિમાં આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા માટે ખુશ છે અને ગુજરાત રાજ્યના શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા સરકારી ઠરાવ નં.બીએમએસ/૧૨૨૦/૫૩/એફઆરસીસેલ, તારીખ ૧૬.૭.૨૦૨૦ ને રદ કરવા અને રદ કરવા માટે ખુશ છે.

(બી) વર્તમાન અરજીના સ્વીકાર અને અંતિમ સુનાવણી બાકી હોવાથી, માનનીય અદાલતે સરકારી ઠરાવ નં. ગુજરાત રાજ્યના શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ બીએમએસ/૧૨૨૦/૫૩ એફઆરસીસેલ, તારીખ ૧૬.૭.૨૦૨૦.

(સી) તમારા સ્વામીઓ આવા અન્ય અને આગળના આદેશ (ઓ) પસાર કરવા માટે ખુશ થઈ શકે છે જે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં યોગ્ય અને યોગ્ય માનવામાં આવે.”

૪ વર્તમાન મુકદ્દમાના સંક્ષિપ્ત તથ્યો નીચે મુજબ છે:

“ ૨.૧ પ્રથમ અરજદાર ગુજરાત રાજ્યમાં પૂર્વ-પ્રાથમિક, પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ પ્રદાન કરતી બિન-સહાયિત શાળાઓનું સંગઠન છે.તે જાહેર ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ તરીકે નોંધાયેલ છે અને

ગુજરાત રાજ્યની અંદર સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓના હિત સાથે સંબંધિત છે જે તેના સભ્યો છે. બીજો અરજદાર પ્રથમ અરજદારનો સચિવ છે અને તે ભારતનો નાગરિક અને રાષ્ટ્રીય છે. ૨ "અરજદાર સ્વ-નાણાકીય શાળાનો ટ્રસ્ટી પણ છે જે પ્રથમ અરજદાર સંગઠનનો સભ્ય છે.

૨.૨ અરજદારોના સભ્યોએ ગુજરાત રાજ્યમાં બિન-સહાયિત શાળાઓની સ્થાપના કરી છે અને તેનું સંચાલન કરી રહ્યા છે, જે શાળાઓ રાજ્ય બોર્ડ, કેન્દ્રીય માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ, ભારતીય માધ્યમિક શિક્ષણ પરિષદ અને આંતરરાષ્ટ્રીય બોર્ડ સાથે સંલગ્ન છે.

૨.૩ ગુજરાત રાજ્યએ ગુજરાત સ્વ-નાણાકીય શાળા (ફીનું નિયમન) કાયદો, ૨૦૧૭ ("ફી કાયદો ૨૦૧૭") અને ગુજરાત સ્વ-નાણાકીય શાળા (ફીનું નિયમન) નિયમો, ૨૦૧૭ લાગુ કર્યા છે. આ કાયદો ગુજરાત રાજ્યમાં આવેલી બિન-સહાયિત શાળાઓમાં ફી નક્કી કરવા માટે છે. આ માનનીય અદાલત દ્વારા ઉપરોક્ત કાયદાની માન્યતાને સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે. આ ચુકાદો પિટીશનર એસોસિએશન દ્વારા દાખલ કરાયેલ ૨૦૧૮ના એસએલપી (સિવિલ) નંબર ૩૧૪નો વિષય છે, જે માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ અંતિમ સુનાવણી બાકી છે. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે સમયાંતરે અનેક આદેશો પસાર કર્યા છે. ઉપરોક્ત કાયદાના સંદર્ભમાં ફી નક્કી કરવાની કાર્યવાહી માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ પડતર ઉપરોક્ત કાર્યવાહીના અંતિમ પરિણામને આધિન કરવામાં આવે છે.

૨.૪ અરજદારો જણાવે છે કે કોવિડ-૧૯ રોગચાળાને ધ્યાનમાં રાખીને ભારત સરકારે લોકડાઉન જાહેર કર્યું હતું અને તેને આગળ વધારવા માટે

તમામ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ બંધ કરવામાં આવી હતી.ભારત સરકારે તબક્કાવાર રીતે પ્રવૃત્તિઓ ફરી શરૂ કરવાની મંજૂરી આપી છે.તેના સંદર્ભમાં, શાળાઓ અને અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને કામ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે, જો કે, સામ-સામે શિક્ષણની મંજૂરી નથી અને શિક્ષણ માત્ર ઓનલાઇન અને/અથવા યોગ્ય ઓડિયો-વિડિયુઅલ સિસ્ટમ્સ દ્વારા જ આપી શકાય છે.

૨.૫ અરજદારો જણાવે છે કે આ માનનીય અદાલતને ૨૦૨૦ની રિટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) <આઈ. ડી. ૧> તરીકે ઓળખાતી રિટ પિટિશન જમ કરવામાં આવી હતી.અરજદારો ઉપરોક્ત કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર નથી.અરજદારોએ આ માનનીય અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશની નોંધ લીધી છે, જેમાં રિટ પિટિશનમાં વિનંતી કરવામાં આવેલી રાહત નક્કી કરવામાં આવી છે.ઉપરોક્ત પ્રાર્થનાઓ તૈયાર સંદર્ભ માટે અહીં પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવી છે:

“(અ) તમારા સ્વામીઓ રાજ્યના તમામ ખાનગી શાળાઓને નીચે મુજબ ફી/સ્વચ્છતાનું સન્માન જારી કરવા માટે પ્રતિવાદીઓને નિર્દેશ કરતી રિટ ઓફ મેન્ડમસ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ બહાર પાડવા માટે ખુશ થઈ શકે છે:

૧ એપ્રિલ, મે અને જૂન, ૨૦૨૦માં જ્યાં સુધી મહામારી રોગ અધિનિયમ, ૧૮૯૭ની કલમ ૨ હેઠળ શાળાઓ ફરી ખોલવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ટ્યુશન ફી સિવાય પરિવહન, રમતગમત, ટર્મ, માંસ, તબીબી, એસ. એમ. એસ., આઈ. ટી. અને અન્ય અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિ વગેરે જેવી કોઈ ફી વાલીઓ પાસેથી લેવામાં આવશે નહીં.

૨. ટ્યુશન ફી સિવાય માતા-પિતા પાસેથી લેવામાં આવેલી એડવાન્સ ફી માતાપિતાને મોકલવી/પરત કરવી;

૩.શાળાઓના વડાઓ ત્રિમાસિક ધોરણે વાલીઓ/વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી ટ્યુશન ફી માંગશે નહીં અને વસૂલ કરશે નહીં.ફી માત્ર માસિક ધોરણે વસૂલવામાં આવશે.શાળાઓએ વિવિધ હેડ એટલે કે ટ્યુશન ફી, સહશૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ ફી વગેરેમાં તફાવત કર્યા વિના એકીકૃત ફીની માંગ ન કરવી જોઈએ.;

૪.શાળા ખાનગી જમીન પર ચાલે છે કે નહીં અથવા સરકાર દ્વારા ફાળવવામાં આવેલી જમીન પર ચાલે છે કે નહીં તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના રાજ્ય સરકાર/ભારત સંઘના આગામી ચોક્કસ નિર્દેશો સુધી શૈક્ષણિક સત્ર ૨૦૨૦-૨૧ માં કોઈ ફીમાં વધારો નહીં;

૫. શેલ તમામ વિદ્યાર્થીઓને ઓનલાઈન શિક્ષણ સુવિધા મેળવવા માટે તાત્કાલિક ઓળખપત્ર અને પાસવર્ડ પ્રદાન કરીને, કોઈપણ ભેદભાવ વિના, ઓનલાઈન શિક્ષણ/સામગ્રી/વર્ગોની પહોંચ પૂરી પાડવાની ખાતરી કરે છે.

૬.શાળાઓના વડાઓ, કોઈ પણ સંજોગોમાં, તે વિદ્યાર્થીઓ/વાલીઓને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ/વર્ગો/સામગ્રી વગેરેની ઓનલાઈન પહોંચ મેળવવા માટે ઓળખપત્ર અને પાસવર્ડને નકારશે નહીં, જે વિદ્યાર્થીઓ નાણાકીય કટોકટીને કારણે શાળા ફી ચૂકવવા માટે અસમર્થ છે.

૭. શાળાઓની વ્યવસ્થાપન સમિતિ/શાળાઓના વડાઓ ફીનું નવું મથાળું બનાવીને વધારાનો નાણાકીય બોજો ઉઠાવશે નહીં.

૮.ન તો માસિક પગારની ચુકવણી બંધ કરશે અને ન તો ભંડોળની અનુપલબ્ધતાના નામે તેમની શાળાઓના શિક્ષણ અને બિન-શિક્ષણ કર્મચારીઓને હાલની કુલ વેતનમાં ઘટાડો કરશે અને શાળા અથવા અનામત ભંડોળ ચલાવતી સોસાયટી/ટ્રસ્ટ તરફથી કોઈ પણ અછતની સ્થિતિમાં ભંડોળની વ્યવસ્થા કરશે.

૯.જો કોઈ ચોક્કસ શાળા સામે કોઈ ચોક્કસ ફરિયાદ હોય, તો સંબંધિત માતા-પિતા તેને સામાવાળા અધિકારીઓની નોંધમાં લાવવાનો હકદાર રહેશે, જે કાયદા અનુસાર પગલાં લેશે.

૧૦. તમામ ખાનગી શાળાઓના વડાઓએ ખાતરી કરવી પડશે કે શાળા પરિસરમાં યોગ્ય સ્વચ્છતા કરવામાં આવે અને શાળાઓ બાળકો, શિક્ષકો અને શાળાના અન્ય કર્મચારીઓને માસ્ક પૂરા પાડે અને ખાતરી કરવી પડશે કે શાળા સંસ્થામાં દરેક વ્યક્તિ ઓછામાં ઓછા ૬ મહિના સુધી કોવિડ-૧૯ પછીના પગલા તરીકે તેનો ઉપયોગ કરે અને સ્વચ્છતા ઉપકરણો એટલે કે હેન્ડ સેનિટાઈઝર, ફેસ માસ્ક, પેપર નેપકિન્સ, કચરાપેટીની શાળામાં ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત કરે.

(બી) આ અરજીના પ્રવેશ, સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલની રાહ જોવાઈ રહી છે, તો તમારા વડાઓ વચગાળાના ગાળામાં પ્રતિવાદીઓને પ્રાર્થના

કલમ (૮) માં ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ રાજ્યભરની તમામ ખાનગી શાળાઓને ફી/સ્વચ્છતાના સંદર્ભમાં આદેશ/માર્ગદર્શિકા/નિર્દેશો જારી કરવા માટે નિર્દેશ આપી શકે છે અને વધુમાં આ ગંભીર મુદ્દાના સંદર્ભમાં ઠરાવ અથવા સૂચના દ્વારા પ્રતિવાદીઓ દ્વારા કાયમી ધોરણે પસાર/લાગુ કરાયેલી માર્ગદર્શિકા/આદેશ/નિર્દેશો સુધી ખાનગી શાળાઓ દ્વારા વધારવામાં આવેલી ફીની માંગણીઓ સામે વચગાળાનો એકપક્ષીય સ્ટે આપવા માટે ખુશી થશે અને રાજ્યમાં વિદ્યાર્થીઓ સામે કોઈ બળજબરીભર્યા પગલાં લેવામાં આવશે નહીં. આગામી આદેશો સુધી વાલીઓ અને તાત્કાલિક વચગાળાની રાહત આપવા માટે ખુશ રહો કારણ કે વાલીઓને શાળા સત્તાવાળાઓ તરફથી જાણ/ધમકીભર્યા કોલ્સ આવી રહ્યા છે કે જો તેઓ ફી જમા નહીં કરે તો પરિણામ દંડ વસૂલવામાં આવશે અથવા વિદ્યાર્થી સામે અન્ય બળજબરીભર્યા પગલાં લેવામાં આવશે.

(સી) ફકરા (બી) ની દ્રષ્ટિએ વચગાળાની રાહત.

(ડી) આ માનનીય/ઈ કોર્ટ અરજદારોની તરફેણમાં ન્યાયી, યોગ્ય અંત આપી શકે છે તે રીતે તમારી સત્તાઓ અન્ય કોઈ રાહત અથવા રાહત આપવા માટે ખુશ થઈ શકે છે."

૨.૬ અરજદારો જણાવે છે કે તેના પદાધિકારીઓને રાજ્ય સરકારના અધિકારીઓ દ્વારા શાળાઓ દ્વારા લેવામાં આવતી ફીના સંબંધમાં મુદ્દાઓ પર વિચાર કરવા માટે ઓનલાઈન બેઠકમાં ભાગ લેવા માટે જાણ કરવામાં આવી હતી. પિટિશનર એસોસિએશનના પદાધિકારીઓએ ઉપરોક્ત બેઠકમાં ભાગ લીધો હતો અને રાજ્ય સરકારને જાણ કરી હતી કે તેના એસોસિએશનના સભ્યોએ

સ્વેચ્છાએ અગાઉના વર્ષમાં વસૂલવામાં આવેલી ફી વસૂલવાની રજૂઆત કરી હતી અને ફી નિયમનકારી સમિતિ દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોના સંદર્ભમાં ફીના પુનરાવર્તનને છોડી દીધું હતું. એવું પણ ભારપૂર્વક જણાવવામાં આવ્યું હતું કે શાળાઓએ જ્યાં પણ જરૂરી હોય ત્યાં માસિક હમો આપવાની રજૂઆત કરી હતી જેથી કોઈ પણ માતાપિતાની નાણાકીય મુશ્કેલીને હળવી કરી શકાય. વૈકલ્પિક સુવિધાઓના સંદર્ભમાં, એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે માત્ર નિશ્ચિત ખર્ચની હદ સુધી જ ચાર્જ વસૂલવામાં આવશે.

૨.૭ અરજદારો જણાવે છે કે રાજ્ય સરકારે તારીખ ૧૬.૦૭.૨૦૨૦ નો વિવાદિત ઠરાવ બહાર પાડ્યો છે અને જાહેર કર્યું છે કે જ્યાં સુધી શાળાઓ ઓનલાઈન હાથ ધરવામાં આવે ત્યાં સુધી કોઈપણ બિન-સહાયિત શાળા દ્વારા ટ્યુશન ફી અથવા કોઈપણ વૈકલ્પિક પ્રવૃત્તિના સંબંધમાં હવેથી કોઈ ફી લેવામાં આવશે નહીં. તે ફીની પણ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. જો પહેલેથી જ ચૂકવણી કરવામાં આવી હોય, તો ફી સામે એડજસ્ટ કરવામાં આવશે જે શાળાઓ પ્રત્યક્ષ રીતે ખોલવા પર ચૂકવવાપાત્ર બનશે. ઉપરોક્ત સરકારી ઠરાવ આદેશ દ્વારા અને ગુજરાતના રાજ્યપાલના નામે બહાર પાડવામાં આવ્યો હોવાનું કહેવાય છે.

૨.૮ અરજદારો જણાવે છે કે ઉપરોક્ત સરકારી ઠરાવ અરજદાર સંગઠન દ્વારા સંબોધવામાં આવેલી ૨૬/૦૬/૨૦૨૦ તારીખની રજૂઆતનો સંદર્ભ આપે છે.

૨.૯ અરજદારો જણાવે છે કે રાજ્ય સરકાર પાસે આપત્તિ

વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, ૨૦૦૫, ગુજરાત સ્વ-નાણાકીય શાળા (ફીનું નિયમન) અધિનિયમ, ૨૦૧૭ અથવા સ્વ-નાણાકીય શાળાઓના ફી માળખા પર લાદવા અથવા તેમાં દખલ કરવા માટે કાયદાની અન્ય કોઈ જોગવાઈ હેઠળ કાયદામાં કોઈ સત્તા અથવા અધિકારક્ષેત્ર નથી.

૨.૧૦ અરજદારો જણાવે છે કે સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાનું ફી માળખું સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાના વ્યવસ્થાપન દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે છે.૨૦૧૭ના ફી અધિનિયમ હેઠળ રચાયેલી ફી નિયમનકારી સમિતિ એ દરખાસ્ત પર વિચાર કરવા, તેની ચકાસણી કરવા, પ્રસ્તાવિત ફીને મંજૂરી આપવા અથવા સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓ દ્વારા વસૂલવામાં આવતી ફી નક્કી કરવા માટે અધિકૃત વૈધાનિક સત્તા છે.આ કાયદો રાજ્ય સરકારને સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળા દ્વારા કઈ ફી લઈ શકાય અથવા ન લઈ શકાય તે નક્કી કરવાની કોઈ સત્તા આપતો નથી.

૨.૧૧ અરજદારો જણાવે છે કે આપત્તિ વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, ૨૦૦૫ રાજ્ય સરકારને સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાના ફી માળખામાં દખલ કરવાની માંગ કરતો સરકારી ઠરાવ બહાર પાડવાની કોઈ સત્તા આપતો નથી."

૫ આમ, સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓનું ફેડરેશન ૧૬મી જુલાઈ ૨૦૨૦ના સરકારી ઠરાવની કાયદેસરતા અને માન્યતાને પડકારવા માંગે છે, જેમાં જાહેરાત કરવામાં આવી છે કે વર્તમાન રોગચાળાની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, જ્યાં સુધી

શાળાઓ ઓનલાઇન હાથ ધરવામાં આવે ત્યાં સુધી કોઈપણ બિન-સહાયિત શાળાઓ દ્વારા ટ્યુશન ફી અથવા કોઈપણ વૈકલ્પિક પ્રવૃત્તિના સંબંધમાં કોઈ ફી લેવામાં આવશે નહીં.સરકારી ઠરાવમાં વધુમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જે ફી પહેલેથી જ ચૂકવવામાં આવે છે, તો તે ફી સામે એડજસ્ટ કરવામાં આવશે જે શાળાઓ પ્રત્યક્ષ રીતે ખોલવા પર ચૂકવવાપાત્ર બનશે.વર્તમાન રિટ અરજીમાં આક્ષેપ કરાયેલ સરકારી ઠરાવ આદેશ દ્વારા અને ગુજરાતના રાજ્યપાલના નામે બહાર પાડવામાં આવ્યો છે.

૬ રિટ અરજીના મેમોરેન્ડમમાં ઉઠાવવામાં આવેલા વિવાદિત સરકારી ઠરાવને પડકારવાના આધારો નીચે મુજબ છે:

“(એ) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિવાદિત સરકારી ઠરાવ કાયદામાં કોઈ સત્તા અથવા અધિકારક્ષેત્ર વિનાનો છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એવો કોઈ કાયદો નથી કે જે રાજ્ય સરકારને સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાના ફી માળખામાં દખલ કરવાની અને સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓ દ્વારા ફી વસૂલવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાની સત્તા આપે.તેથી વિવાદિત ઠરાવ ગેરકાયદેસર અને ગેરબંધારણીય છે.

(બી) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઠરાવ આપત્તિ વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની કલમ ૩૯ (I) નો સંદર્ભ આપે છે.આ કાયદા હેઠળ આવી કોઈ જોગવાઈ નથી. ઉપરોક્ત વિભાગ અહીં પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યો છે:

“૩૯. રાજ્ય સરકારના વિભાગોની જવાબદારીઓ.-(૧) આપત્તિ વ્યવસ્થાપન માટે જરૂરી હોય તેવા અન્ય પગલાં લેવાની જવાબદારી રાજ્ય સરકારના દરેક વિભાગની રહેશે.

એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઉપરોક્ત જોગવાઈના સાદા વાંચન પર, તે સ્પષ્ટ છે કે ઉપરોક્ત જોગવાઈ આપત્તિઓના નિવારણ, શમન, સજ્જતા અને આપત્તિ વ્યવસ્થાપનના સંબંધમાં ક્ષમતા નિર્માણના પગલાં સાથે સંબંધિત છે.લેફ્ટનન્ટ કોઈ પણ રીતે રાજ્ય સરકારને બિન-સહાયિત શૈક્ષણિક સંસ્થાને ફી વસૂલવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાનો અધિકાર આપતું નથી.

(સી) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિવાદિત ઠરાવ ગુજરાત સ્વ-નાણાકીય શાળા (ફીનું નિયમન) અધિનિયમની કલમ ૧૬નો સંદર્ભ આપે છે. ૨૦૧૭ માં.આ જોગવાઈ નીચે મુજબ છે:

“૧૬. નિર્દેશો આપવાની રાજ્ય સરકારની સત્તાઓ-રાજ્ય સરકાર સમયાંતરે આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અને તે હેઠળ બનાવેલા નિયમો સાથે સુસંગત સામાન્ય અથવા વિશેષ નિર્દેશો જારી કરી શકે છે, જે તેના મતે આ અધિનિયમના હેતુઓને અમલમાં મૂકવા માટે અથવા તેમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ જોગવાઈઓને અમલમાં મૂકવા માટે અથવા તે હેઠળ બનાવેલા કોઈપણ નિયમો અથવા આદેશોને અમલમાં મૂકવા માટે જરૂરી અથવા અનુકૂળ છે અને સ્વ-નાણાકીય શાળાનું સંચાલન આવા નિર્દેશોથી બંધાયેલ રહેશે.”

એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આ કાયદો રાજ્ય સરકારને કોઈ પણ બિન-સહાયિત શાળાની ફી નક્કી કરવા માટે અધિકૃત કરતું નથી. આ કાયદાની કોઈ જોગવાઈ રાજ્ય સરકારને નિર્ધારિત ફીની વસૂલાતને પ્રતિબંધિત કરવાની કોઈ સત્તા પ્રદાન કરતી નથી. આ કાયદો માત્ર ફી નક્કી કરવા માટે છે અને તેના હેઠળ રચાયેલી અર્ધ ન્યાયિક સંસ્થાઓને સત્તા આપવામાં આવી છે. તેને ધ્યાનમાં રાખીને, વિવાદિત ઠરાવ ઉપરોક્ત કાયદાની જોગવાઈઓ દ્વારા અધિકૃત નથી અને કલમ ૧૬ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ વિવાદિત ઠરાવ બહાર પાડવાના હેતુઓ માટે કરી શકાતો નથી.

(ડી) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ન તો આપત્તિ વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, શાળા ફી અધિનિયમ, ૨૦૦૭ હેઠળ કે ન તો અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ, રાજ્ય સરકાર પાસે વિવાદિત ઠરાવ બહાર પાડવાનો અધિકાર અથવા ક્ષમતા છે. વાજબી ફી માળખું સ્થાપિત કરવાનો અધિકાર એ બંધારણની કલમ ૧૯ (૧) (જી) હેઠળ બાંધધરીકૃત મૂળભૂત અધિકાર છે. વિવાદિત ઠરાવ સ્પષ્ટપણે ઉપરોક્ત મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન કરે છે અને તેમાં દખલ કરે છે અને તેથી તે ગેરવાજબી પ્રતિબંધ છે. તે સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે કાયદાની જરૂરિયાતને ઠરાવ બહાર પાડીને સમાવિષ્ટ કરી શકાતી નથી. તેથી વિવાદિત ઠરાવ ગેરબંધારણીય છે.

(ઈ) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિવાદિત ઠરાવ દેખીતી રીતે ગેરવાજબી અને મનસ્વી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ઠરાવ ફીની વસૂલાત પર પ્રતિબંધ મૂકવા માટે આગળ વધે છે જ્યારે શાળાઓ શિક્ષણ

આપવાનું ચાલુ રાખવા માટે બંધાયેલા છે.તે શાળાઓના સંચાલન અને જાળવણી માટે રજૂ કરવામાં આવે છે, શાળા વ્યવસ્થાપનને ઓનલાઇન શિક્ષણ ઇકો સિસ્ટમ બનાવવા માટેના ખર્ચ ઉપરાંત પગાર અને કરારની જવાબદારીઓ માટેનો ખર્ચ ઉઠાવવો જરૂરી છે.તે માટે આવક એકત્ર કરવાની ક્ષમતા વિના શાળાઓનું સંચાલન કરવું ગેરવાજબી અને અતાર્કિક છે.

(એફ) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિવાદિત ઠરાવ દેખીતી રીતે ભેદભાવપૂર્ણ છે.ગુજરાત રાજ્ય પોતે ઘણી સ્વ-નાણાકીય શિક્ષણ સંસ્થાઓ ચલાવી રહ્યું છે.તેણે ઉપરોક્ત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ મેળવનારા વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી ફી એકત્રિત કરી છે અને વસૂલવાનું ચાલુ રાખ્યું છે.એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વર્તમાન મહામારીના સંદર્ભમાં, શાળા સ્તરે શિક્ષણ આપતી શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને કોલેજ સ્તરે શિક્ષણ આપતી સંસ્થાઓ વચ્ચે કોઈ તફાવત ન હોઈ શકે.તમામ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સમાન રીતે સ્થિત છે.જોકે, વિવાદિત ઠરાવ માત્ર શાળા શિક્ષણ સાથે સંબંધિત શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ પર જ ફી વસૂલવા અંગે પ્રતિબંધ/પ્રતિબંધ લાદવા માંગે છે.અવમૂલ્યન કરનાર પર પણ, જો સત્તા રાજ્ય સરકારને આપવામાં આવે, તો સત્તાનો ઉપયોગ સ્પષ્ટપણે ભેદભાવપૂર્ણ છે અને કલમ ૧૪ના આદેશનું ઉલ્લંઘન કરે છે.

(જી) વિવાદિત ઠરાવ એ લોકલુભાવનાનું માપ છે અને સત્તાનો એક રંગીન પ્રયોગ છે.એવું રજૂ કરવામાં આવે છે કે લોકડાઉનનો સમયગાળો માર્ચ ૨૦૨૦ થી મે ૨૦૨૦ સુધીનો હતો.જૂન ૨૦૨૦થી સરકારે તબક્કાવાર રીતે તમામ આર્થિક પ્રવૃત્તિઓને મંજૂરી આપી છે.તેથી, આપત્તિ વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, ૨૦૦૫ હેઠળ સત્તાઓના કથિત ઉપયોગમાં વિવાદિત ઠરાવ જારી કરવા માટે કોઈ આધાર નથી.

(એચ) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રજાઓના સમયગાળા દરમિયાન પણ શાળાઓનું સંચાલન ચાલુ રહે, તમામ શિક્ષણ અને બિન-શિક્ષણ કર્મચારીઓના પગાર સમગ્ર ૧૨ મહિના માટે ચૂકવવામાં આવે.શાળાઓની જાળવણી અને સંચાલનના સંબંધમાં કરાર પણ ૧૨ મહિનાના સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન થાય છે.સંબંધિત બોર્ડના શૈક્ષણિક કેલેન્ડરને અનુરૂપ તમામ શાળાઓ ફરી ખોલવા પર શિક્ષણની ઓનલાઈન પદ્ધતિ અપનાવવામાં આવી છે અને તેનો અમલ કરવામાં આવ્યો છે.તેથી, રાજ્ય સરકાર દ્વારા શાળાઓ પર ફી વસૂલવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાનું કોઈ વાજબી કારણ નથી.

(આઈ) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પરિવહન, મેસ અને સમાન વૈકલ્પિક સેવાઓમાં પણ નિયત અને પુનરાવર્તિત ખર્ચ હોય છે.આ વિભાગોમાં કાર્યરત વ્યક્તિઓને તેમનો પગાર આપવાનું ચાલુ રાખવામાં આવ્યું છે.આ સંદર્ભમાં જ અરજદાર સંઘે રાજ્ય સરકાર સમક્ષ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે તેના સભ્યો માત્ર આ વૈકલ્પિક સુવિધાઓ સાથે સંબંધિત નિશ્ચિત ખર્ચ અને સતત ખર્ચ વસૂલ કરશે.વૈકલ્પિક સુવિધાઓના સંબંધમાં શુલ્કની વસૂલાત પર પ્રતિબંધ, તેથી, ગેરવાજબી છે અને તેથી, ગેરકાયદેસર છે.

(જે) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રાજ્ય સરકાર તમામ અનુદાનિત શાળાઓને અનુદાન આપવાનું ચાલુ રાખે છે કારણ કે શાળા ચલાવવાનો ખર્ચ રોગચાળાના નિર્વાહ અને સામ-સામે શિક્ષણ આપવામાં અસમર્થતા દરમિયાન પણ ચાલુ રહે છે.સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓને ફી વસૂલવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાની માંગ કરતો વિવાદિત નિર્ણય દેખીતી રીતે

અતાર્કિક, ગેરવાજબી અને તેથી ગેરબંધારણીય છે.

(કે) એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિવાદિત ઠરાવ અન્યથા મનસ્વી, ગેરવાજબી છે.અયોગ્ય, ગેરબંધારણીય અને તેથી ગેરકાયદેસર."

૭ આ તબક્કે એવું કહેવું અયોગ્ય ન હોઈ શકે કે ઉપર ઉલ્લેખિત સરકારી ઠરાવની કાયદેસરતા અને માન્યતાને પડકારવા માંગતી આ રિટ અરજીને સુનાવણી માટે આ અદાલતના વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ સૂચિત કરવામાં આવી હતી. જો કે, આ અદાલત જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી વિવિધ રિટ અરજીઓની સુનાવણી કરી રહી છે અને જે મુદ્દાઓ પર સમયાંતરે ચર્ચા થઈ રહી છે તેમાંથી એક મુદ્દા ઓનલાઈન વર્ગો અને બિન-સહાયિત શાળાઓ દ્વારા વસૂલવામાં આવતી ફીના સંદર્ભમાં છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે ૩૦મી જુલાઈ ૨૦૨૦ના રોજ નીચેનો આદેશ પસાર કરવાનું યોગ્ય માન્યું અને તેથી, જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી શીર્ષકવાળી રિટ અરજીઓ સાથે વર્તમાન મામલાની પણ સુનાવણી કરવાની હાકલ કરી:

“બારમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે ૨૦૨૦ની વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૮૮૧૯ ખાનગી સંસ્થાઓના સંગઠન દ્વારા સરકારી ઠરાવની તારીખ ૧૬.૦૭.૨૦૨૦ ની કલમ ૪.૩ અને ૪.૪ ને પડકારતી દાખલ કરવામાં આવી છે.આ અરજીને આજે વિદ્વાન સિંગલ જજ સમક્ષ સૂચિત કરવામાં આવી હોવાનું જાણવા મળ્યું

છે.પીઆઈએલના વર્તમાન જૂથમાં, અમે સરકારી ઠરાવ તારીખ ૧૬.૦૭.૨૦૨૦ સાથે કામ કરી રહ્યા હોવાથી, તે યોગ્ય રહેશે કે ઉપરોક્ત અરજીને પણ અરજીઓના વર્તમાન જૂથ સાથે જોડવામાં આવે.

તમામ ચાર બાબતોને આવતીકાલે એટલે કે ૩૧.૦૭.૨૦૨૦ પર ફરીથી સૂચિબદ્ધ થવા દો.સવારે ૧૧.૦૦ વાગ્યે હાથ ધરવામાં આવશે.”

૮ હકીકતમાં, ૨૦૨૦ની રિટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) <આઈ. ડી. ૧> એટલે કે મુખ્ય જાહેર હિતની અરજીની સુનાવણી કરતી વખતે, અમે અવલોકન કરવાનું યોગ્ય માન્યું કે રાજ્ય સરકારે ગુજરાત રાજ્યમાં પૂર્વ-પ્રાથમિક, પ્રાથમિક, માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ આપતી બિન-સહાયિત શાળાઓના સંઘ સાથે યોગ્ય વાટાઘાટો શરૂ કરવી જોઈએ, જેનો હેતુ શિક્ષણ પ્રદાન કરવાની રીત અને રીતના સંદર્ભમાં કેટલાક વ્યવહારુ ઉકેલ લાવવાનો છે અને તે પણ કે ફીનું નિયમન કેટલી હદે કરી શકાય છે.વર્તમાન મહામારીની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને આ અદાલત દ્વારા આવા અવલોકનો કરવામાં આવ્યા હતા.રાજ્ય સરકારે અમારા સૂચનોને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં રાખીને બિન-સહાયિત શાળાઓના સંગઠન સાથે આ મુદ્દો ઉઠાવ્યો અને આજરે વિવાદિત સરકારી ઠરાવ બહાર પાડ્યો.

• સ્વ-ભંડોળથી ચાલતી શાળાઓના સંગઠન પર રજૂઆતો:

૯ ફેડરેશન વતી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વિવાદિત ઠરાવ અધિકારક્ષેત્ર વગરનો છે અને સત્તાના રંગબેરંગી ઉપયોગમાં જારી કરવામાં આવ્યો છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ન તો આપત્તિ વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, શાળા ફી અધિનિયમ, ૨૦૦૭ હેઠળ કે ન તો અન્ય કોઈ કાયદા હેઠળ, રાજ્ય સરકાર પાસે વિવાદિત ઠરાવ બહાર પાડવાનો અધિકાર અથવા ક્ષમતા છે. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલની રકમ અને સાર અથવા તેના બદલે મુખ્ય દલીલ એ છે કે વાજબી ફી માળખું સ્થાપિત કરવાનો અધિકાર એ ભારતના બંધારણની કલમ ૧૯ (૧) (જી) હેઠળ બાંધધરીકૃત મૂળભૂત અધિકાર છે.

• રાજ્ય સરકાર પર રજૂઆતો:

૧૦ વિદ્વાન સરકારી વકીલ સુશ્રી મનીષા લવકુમાર શાહ સાથે હાજર રહેલા વિદ્વાન મહાધિવક્તા શ્રી કમલ ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે વિવાદિત સરકારી ઠરાવની કાયદેસરતા અને માન્યતા પર સવાલ ઉઠાવવાને બદલે, વર્તમાન રોગચાળાની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને ફેડરેશન પાસેથી તેના સહકારની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. શ્રી ત્રિવેદીના જણાવ્યા અનુસાર, અન્યથા પણ, રિટ અરજદારો વતી ઉઠાવવામાં આવેલી દલીલમાં કોઈ યોગ્યતા નથી કે

વિવાદિત સરકારી ઠરાવ અધિકારક્ષેત્ર વિના જારી કરવામાં આવ્યો છે.

૧૧ શ્રી ત્રિવેદીએ ડિજિટલ શિક્ષણના હેતુ માટે ભારત સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકા અમારા ધ્યાનમાં લાવી હતી. આ માર્ગદર્શિકા "પ્રગતિ" ના નામે છે. શ્રી ત્રિવેદીએ રજૂઆત કરી હતી કે માર્ગદર્શિકાઓ ડિજિટલ/ઓનલાઇન શિક્ષણ, ડિજિટલ શિક્ષણની વિભાવના, ડિજિટલ શિક્ષણની પદ્ધતિ વગેરેને સમજવાના સ્વરૂપમાં છે.

૧૨ શ્રી ત્રિવેદી રજૂઆત કરશે કે રાજ્ય સરકાર ફેડરેશન સાથે વધુ વાટાઘાટો માટે હજુ પણ ખુદી છે, જેમ કે આ અદાલત દ્વારા આ મામલાની સુનાવણી દરમિયાન સૂચવવામાં આવ્યું છે, જો કે ફેડરેશન ખુદા મન અને ખુદા હૃદય સાથે ટેબલ પર બેસે.

૧૩ શ્રી ત્રિવેદીએ રિટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) no.64/૨૦૨૦ માં દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામામાં કરવામાં આવેલા દાવાઓ તરફ પણ અમારું ધ્યાન દોર્યું હતું.

૧૪ ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં, વિદ્વાન મહાધિવક્તા શ્રી ત્રિવેદી નમ્રતાથી વિનંતી કરશે કે વિવાદિત સરકારી ઠરાવની કાયદેસરતા અને માન્યતા અંગેના

મુદ્દામાં ગયા વિના, ફેડરેશનને ફરી એકવાર ટેબલ પર બેસીને વાટાઘાટો કરવા વિનંતી કરી શકાય છે.

- બિન-નોંધાયેલા તમામ ગુજરાત વાલી મંડળના રાષ્ટ્રપતિના પોતાના પર રજૂઆતો:

૧૫ ૨૦૨૦ની રિટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) <આઈ. ડી. ૧> ના રિટ અરજદારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિશાલ દવેએ લેખિત નોંધ દાખલ કરી છે.એ જ આ રીતે વાંચે છે:

“૧. અરજદાર શ્રી નરેશ શાહ નોંધણી વગરના ઓલ ગુજરાત વલી મંડળના અધ્યક્ષ છે.તેમણે ગુજરાત રાજ્યના શિક્ષણ વિભાગના સચિવને સંબોધીને માતા-પિતા વતી એક રજૂઆત કરી હતી જેમાં વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે ભારતના પ્રધાનમંત્રી દ્વારા ૨૧ દિવસનું લોકડાઉન જાહેર કરવામાં આવ્યું હોવાથી, તમામ શાળા સંચાલકોએ આગામી ત્રણ મહિના માટે કોઈ ફી ન લેવી જોઈએ તે અસરનો આદેશ સરકાર દ્વારા જારી કરવામાં આવે.

૨. જોકે, સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓની ફીનું નિયમન ફી નિયમનકારી સમિતિઓ હેઠળ આવે છે, તેમ છતાં માનનીય શિક્ષણ મંત્રીએ રાજ્યભરમાંથી શાળા વ્યવસ્થાપનના પ્રતિનિધિઓને બોલાવ્યા હતા અને અરજદારની ઉપરોક્ત વિનંતી પર તેમની સાથે

ચર્ચા કરી હતી.

શાળા સંચાલકોએ તેમની સામે નીચેની સમસ્યાઓ રજૂ કરી હતી:

(i) શાળાઓ બંધ થઈ ત્યારથી ઘણા વાલીઓએ શાળાઓની છેલ્લી ત્રિમાસિક ફી જમા કરી નથી.

(ii) ફી તરીકે મળેલી રકમનો ૭૦ ટકા હિસ્સો શિક્ષકો અને અન્ય બિન-શિક્ષણ કર્મચારીઓના પગારમાં જાય છે.

(૩) શાળાઓએ લોકડાઉનના સમયગાળા માટે પણ તમામ કર્મચારીઓનો પગાર ચૂકવવો પડે છે, જે શાળા વ્યવસ્થાપન પર બોજ છે.

(૪) જ્યારે શાળાઓ કામ કરતી નથી/બંધ હોય ત્યારે પણ તેમણે ઓછામાં ઓછું વીજળીનું બિલ, શાળા બસોની જાળવણી, ઇમારતોના લોનના હપ્તા અથવા મકાનનું ભાડું વગેરે ચૂકવવું પડે છે. આમ, તેઓએ અન્ય ખર્ચો પણ ઉઠાવવો પડે છે અને શાળા વ્યવસ્થાપનને અરજદારની રજૂઆત પર થોડો સકારાત્મક પ્રતિસાદ આપવા વિનંતી કરી છે. પરિણામે, સેલ્ફ-ફાઇનાન્સિંગ સ્કૂલ મેનેજમેન્ટ ફેડરેશન-ગુજરાત નીચેના મુદ્દાઓ પર સંમત થયું અને તે મુજબ રાજ્યભરની તેની સભ્ય શાળાઓને ૧૪.૦૪.૨૦૨૦ તારીખનો સંદેશાવ્યવહાર જારી કર્યો.

(i) જો કોઈ પણ વિદ્યાર્થી દ્વારા માર્ચ-એપ્રિલ-મે ૨૦૨૦ની ફી

ચૂકવવામાં ન આવે તો વાલીઓનો સંપર્ક કરવો જોઈએ અને નવેમ્બર-૨૦૨૦ સુધીના હસામાં ફી વસૂલ કરી શકાય છે.

(૨) માતા-પિતા પાસેથી વિલંબ ફી કે દંડ ન લેવો જોઈએ. માતાપિતાનો સંપર્ક કર્યા પછી અને તેની આર્થિક સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કર્યા પછી માનવતાના આધારે યોગ્ય ઘટાડો અથવા છૂટ આપી શકાય છે.

(૩) આગામી શૈક્ષણિક સત્રની તારીખ હજુ નક્કી કરવામાં આવી નથી.તેથી, તેના માટે ફી માંગવી અયોગ્ય છે. જ્યારે આગામી સત્ર શરૂ થશે, ત્યારે વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકોની નૈતિકતા વધારવા માટે પગલાં લેવા જોઈએ. ઓડિયો-વિડ્યુઅલ પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ તેમની વચ્ચે જાગૃતિ લાવવા માટે થવો જોઈએ અને કટોકટીનો સામનો કરવા માટે બધાને પ્રેરિત કરવા જોઈએ.

(૪) આગામી શૈક્ષણિક સત્રની શરૂઆતથી એક અઠવાડિયા પછી જ ફી માંગતો વિનમ્ર ભાષામાં સકારાત્મક પત્ર બહાર પાડવો જોઈએ.આવા પત્ર જારી કરતા પહેલા તમામ માતા-પિતાની માહિતી તૈયાર કરવી જોઈએ.માતાપિતાના કાર્યના વર્ગના આધારે જેમ કે:એક સરકારી કર્મચારી/અધિકારી; કેટલાક ઉદ્યોગપતિ; કોઈ ફેક્ટરી/ઉદ્યોગમાં કામદાર હોય, તો ફીની ચુકવણી માટે યોગ્ય તારીખો નક્કી કરવી જોઈએ જેથી બધાને ચુકવણીનું સંચાલન કરવા માટે પૂરતો સમય મળી શકે. આશરે ૬૦-૬૫% માતા-પિતા સમયસર ફી ચૂકવવા માટે આર્થિક રીતે સક્ષમ છે.૧૫-૨૦% તેઓ મધ્યમ વર્ગના છે અને ૨૦ ટકા ગરીબ વર્ગના છે, જેમાં નીચે આપેલા પ્રવેશનો સમાવેશ થાય છે.આરટીઈ કાયદો. આમ, આવા વર્ગીકરણ

પછી જ ફીની માંગ કરવી જોઈએ.વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં જો કેટલાક વાલીઓ કમાણી કરી રહ્યા નથી અને આર્થિક કટોકટીનો સામનો કરી રહ્યા છે, તો શાળા સંચાલકોએ આવા વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ આપવાનું ચાલુ રાખવું જોઈએ અને જો શક્ય હોય તો ફી માફ કરી શકે છે.

(v) ૨૦૨૦-૨૧ શૈક્ષણિક સત્ર માટે કોઈ ફી વધારવી જોઈએ નહીં અને તે મુજબ ફી વધારવી જોઈએ નહીં

(vi) મહામારીની સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, દંડ, વિલંબ ફી અથવા ફી માટે દબાણની ચુકિત ટાળવી જોઈએ.

(vii) શૈક્ષણિક અને બિન-શૈક્ષણિક કર્મચારીઓના પગાર નિયમિતપણે ચૂકવવા જોઈએ.જો શક્ય ન હોય તો પગાર હપ્તામાં ચૂકવવો જોઈએ.

૪. જ્યારે શાળા હાલમાં બંધ હોય ત્યારે પણ વીજળીનું બિલ, શાળા બસોની જાળવણી અને તેમના ચાલકોની ચુકવણી, શૈક્ષણિક અને બિન-શૈક્ષણિક કર્મચારીઓનો પગાર, મકાનની જાળવણી, લોનના હપ્તા (જો કોઈ હોય તો) જેવા કેટલાક નિયમિત ખર્ચોનો બોજ હંમેશા રહે છે.એવી કલ્પના કરી શકાતી નથી કે સ્વ-નાણાકીય શાળાઓમાં પ્રવેશ આપતા માતા-પિતા પાસે તેમના બાળકોની ફી ચૂકવવા માટે કોઈ બચત નથી.વધુમાં, અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, શાળા વ્યવસ્થાપન વાલીઓને સંપૂર્ણ સહકાર આપવા માટે પહેલેથી જ સંમત થઈ ગયું છે.

૫. ગુજરાત સ્વ-નાણાકીય (શાળા ફી) નિયમન અધિનિયમ અને નિયમો, ૨૦૧૭ની જોગવાઈઓ અનુસાર, ફી હાઈકોર્ટના નિવૃત્ત ન્યાયાધીશોની અધ્યક્ષતાવાળી સંબંધિત ફી નિયમન સમિતિ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી શાળાઓની વાત છે, તે બિન-સહાયિત ખાનગી સંસ્થાઓ છે અને સરકાર એફઆરસીની કામગીરીમાં સીધી દખલ કરી શકતી નથી.

૬. ઓનલાઈન શિક્ષણ માટે વિવિધ કાર્યક્રમો તૈયાર કરવા અને યોગ્ય સામગ્રીને તકનીકી રીતે શક્ય સ્વરૂપમાં રૂપાંતરિત કરવાની પણ જરૂર પડે છે.આમ, તેમાં હાર્ડવેર તેમજ સોફ્ટવેર પરના ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે.હકીકતમાં, શિક્ષકોને આ કરવા માટે પરંપરાગત વર્ગખંડના શિક્ષણ કરતાં વધુ સમય અને સંસાધનોની જરૂર પડી શકે છે.

૭. મહામારીની સ્થિતિ દરમિયાન કેન્દ્ર સરકાર અને રાજ્ય સરકારના સંબંધિત મંત્રાલય દ્વારા સમયાંતરે બહાર પાડવામાં આવેલા નિયમો/માર્ગદર્શિકાનું પાલન કરવા માટે શાળાઓ જવાબદાર છે.હાલમાં શાળાઓ બંધ છે.જ્યારે શાળાઓ ફરી ખોલવામાં આવશે ત્યારે તેઓ રોગચાળાની પરિસ્થિતિને લગતા સંબંધિત આદેશોનું પાલન કરવા માટે જવાબદાર છે.વધુમાં, સી.બી.એસ.ઈ. નોંધવું યોગ્ય હોય તેવી તમામ શાળાઓને પેટા-કાયદા લાગુ પડતા નથી.રાજ્ય સરકાર કોઈપણ ટ્રસ્ટ/સમાજને શિક્ષણના નામે કોઈ પણ સ્વરૂપમાં છૂટ આપતી નથી."

૧૬ અમે ૨૦૨૦ની રિટ પિટિશન (પીઆઈએલ) ૧૧૪ માં હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલો શ્રી મૌલિક એમ. સોની અને શ્રી એન. આર. મહેતાને પણ

સાંભળ્યા હતા. આ રિટ પિટિશન પણ દાખલ કરવામાં આવી છે જેમાં સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓ દ્વારા ટ્યુશન ફી વસૂલવા પર પ્રતિબંધ મૂકવાના રાજ્ય સરકારના નિર્ણયની નકારાત્મક પ્રતિકૂળ અસરને ઘટાડવા માટે યોગ્ય નિર્દેશની માંગ કરવામાં આવી છે.

૧૭ અમે ૨૦૨૦ની રિટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) <આઈ. ડી. ૧> માં હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાહિલ જૈનને પણ સાંભળ્યા. જાહેર હિતમાં આ રિટ પિટિશનમાં, રિટ અરજદારે ગુજરાત રાજ્યમાં કિન્ડર ગાર્ડન/પ્લે ગ્રુપ અને ૧૮ મહિનાથી ૬ વર્ષની વયના બાળકો માટે ઓનલાઈન વર્ગો ચલાવતી અન્ય શૈક્ષણિક સંસ્થાઓની બાબતમાં ઓનલાઈન/વર્ચ્યુઅલ વર્ગો ચોજવા પર પ્રતિબંધ મૂકવા માટે યોગ્ય નિર્દેશોની માંગ કરી છે. અમે રિટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) no. 64/૨૦૨૦ની માં હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલો શ્રી જય જે. જાની અને શ્રી તેજસ એસ. ત્રિવેદીને પણ સાંભળ્યા હતા. આ અરજી એ જ મુદ્દો પણ ઉઠાવે છે એટલે કે ઓનલાઈન વર્ગો, શાળા ફી વગેરે.

• વિશ્લેષણ:

૧૮ પક્ષકારો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને જોયા પછી, એકમાત્ર પ્રશ્ન જે અમારા ધ્યાનમાં આવે છે તે એ છે કે શું રાજ્ય સરકાર બિન-સહાયિત ખાનગી શાળાઓને નિર્દેશ આપતો સરકારી

ઠરાવ બહાર પાડવામાં ન્યાયી છે કે તેઓ વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી ફી વસૂલશે નહીં.

૧૯ બંને બાજુએ પ્રચાર કરાયેલી કાનૂની રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેવાનો આ યોગ્ય સમય નથી. આપણે સંતુલન જાળવવાની જરૂર છે જેથી વિદ્યાર્થીઓ અને તેમના સંબંધિત વાલીઓના હિતોનું રક્ષણ થાય અને સાથે સાથે બિન-સહાયિત ખાનગી શાળાઓના સંચાલનના હિતનું પણ રક્ષણ થાય.આ તે જગ્યા છે જ્યાં હાઈકોર્ટની ભૂમિકા, એક રિટ કોર્ટ હોવાથી, મહત્વ ધરાવે છે.

૨૦ અમે અમારા મંતવ્યો વ્યક્ત કરવા આગળ વધીએ અને કોઈ રસ્તો શોધવાનો પ્રયાસ કરીએ તે પહેલાં, અમે સરકારી ઠરાવને ટાંકવા માંગીએ છીએ, જે અમારી સામે આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે.એ જ આ રીતે વાંચે છે:

“કોવિડ-૧૯ની સ્થિતિમાં શાળાઓ દ્વારા આપવામાં આવતું ઓનલાઈન શિક્ષણ અને સ્વ-નાણાકીય શાળાઓ દ્વારા લેવામાં આવતી ફી.

ગુજરાત સરકાર

શિક્ષણ વિભાગ

સચિવાલય, ગાંધીનગર.

નં.બીએમએસ/૧૨૨૦/૫૩/એફઆરસી

સેલ તારીખ ૧૬મી જુલાઈ, ૨૦૨૦

વાંચો:

(૧) માનનીય ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયે ડબ્લ્યુએપી (પીઆઈએલ) ૪૨/૨૦૨૦, ૬૪/૨૦૨૦ અને ૮૯/૨૦૨૦ માં ૧૯.૦૬.૨૦૨૦ તારીખનો મૌખિક આદેશ આપ્યો હતો.

(૨) ગુજરાત સ્વ-નાણાકીય શાળાઓ (ફીનું નિયમન) કાયદો, ૨૦૧૭.

(૩) શિક્ષણ વિભાગનો ઠરાવ નં.પીઆઈ/૧૧૨૦૨૦/૧૯૨૯૩૧/કે, તારીખ ૦૫.૦૬.૨૦૨૦

(૪) પ્રગ્યાતા, ડિજિટલ શિક્ષણ માટેની માર્ગદર્શિકા, એમએચઆરડી તારીખ ૧૪.૦૭.૨૦૨૦.

પરિચય:

દેશમાં કોવિડ-૯ રોગચાળાને કારણે રાજ્યની તમામ શાળાઓ (સરકારી, અનુદાન અને સ્વ-નાણાકીય) ૬.૦૩.૨૦૨૦ થી બંધ કરી દેવામાં આવી છે.કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સમયાંતરે જાહેર કરાયેલા લોકડાઉનના સમયગાળા દરમિયાન શાળાઓ બંધ રહી છે.પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં રાખીને, કેન્દ્ર સરકારના નિર્દેશો અનુસાર શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ શરૂ કરવા પર પ્રતિબંધ છે.

રાજ્ય સરકારના કેલેન્ડર મુજબ શાળાઓનું નવું શૈક્ષણિક સત્ર ૦૮.૦૬.૨૦૨૦ થી શરૂ થવાનું હતું, પરંતુ ઉપર જણાવ્યા મુજબ, શાળા શારીરિક રીતે શરૂ થઈ શકી ન હતી.વૈકલ્પિક રીતે 'વિદ્યાર્થીઓને તેમના ઘરે શિક્ષણ મળે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે, હોમ લર્નિંગ વિશે સરકારી ઠરાવ તારીખ ૦૫.૦૬.૨૦૨૦ દ્વારા સૂચનાઓ જારી કરવામાં આવી હતી જે તમામ પ્રકારની શાળાઓ માટે બંધનકર્તા છે.ઘણી શાળાઓએ હોમ લર્નિંગ દ્વારા શિક્ષણ પ્રદાન કરવા માટે 'ઓનલાઈન વર્ગો' શરૂ કર્યા છે.કેટલીક શાળાઓ વિદ્યાર્થીઓને યુ ટ્યુબ દ્વારા અગાઉથી રેકૉર્ડ કરેલી શૈક્ષણિક સામગ્રી પ્રદાન કરી રહી છે.શાળાઓમાં વિદ્યાર્થીઓનું ઘરઆંગણે શિક્ષણ સુનિશ્ચિત કરવા માટે વિવિધ સોશિયલ મીડિયા કાર્યક્રમોનો પણ ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે. રાજ્ય સરકારે સહાય શાળાઓમાં સરકારી અને ગ્રામના વિદ્યાર્થીઓને મફતમાં ક્યુ. આર. કોડેડ પાઠ્યપુસ્તકો પૂરા પાડ્યા છે, જેથી સ્કેન કરીને આ ક્યુ. આર. કોડના વિદ્યાર્થીઓ આ વિષય શીખી શકે.આ પુસ્તકો સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓ માટે પણ ઉપલબ્ધ છે.

શિક્ષણ મંત્રી અને રાજ્યના શાળા શિક્ષણ વિભાગના સચિવે અગ્રણી શિક્ષણવિદો, બાળ મનોચિકિત્સકો, શિક્ષકો અને બાળરોગ ચિકિત્સકો સાથે વીડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા બાળકોને કઈ ઉંમર સુધી અને કઈ હદ સુધી ઓનલાઈન શિક્ષણ આપી શકાય તે અંગે ચર્ચા કરી હતી. શાળાઓ અને

બાળકોની પાયાની વાસ્તવિકતાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી અને નિષ્ણાતોના સૂચનો અનુસાર બાળકોને ઓનલાઈન શિક્ષણ આપવાની પદ્ધતિ જાહેર કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. દરમિયાન, કેન્દ્ર સરકારના શાળા શિક્ષણ અને સાક્ષરતા વિભાગ, માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય, નવી દિલ્હીએ પ્રજ્ઞાતાની જાહેરાત કરી છે. ૧૪.૦૭.૨૦૨૦ પર ડિજિટલ શિક્ષણ માટેની માર્ગદર્શિકા.

વધુમાં, કોવિડ-૯ રોગચાળાને કારણે ઉભી થયેલી વિશેષ પરિસ્થિતિને કારણે, કેટલાક અરજદારો દ્વારા ગુજરાત હાઈકોર્ટ સમક્ષ વિવિધ જાહેર હિતની અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી છે. ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલયના તારીખ ૧૯.૦૬.૨૦૨૦ ના મૌખિક આદેશમાં આપેલા નિર્દેશો અનુસાર, શાળાઓ દ્વારા આપવામાં આવતા ઓનલાઈન શિક્ષણ અને સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળા દ્વારા મા ગવામાં આવતી ફી અંગે નીચેના પગલાં લેવા જરૂરી છે:

૧. રાજ્ય સરકારે રાજ્યની વિવિધ શાળાઓ દ્વારા આપવામાં આવતા ઓનલાઈન શિક્ષણના સંબંધમાં કેટલીક પદ્ધતિઓ તૈયાર કરવી જોઈએ.

૨. જ્યાં સુધી નાના બાળકોની વાત છે ત્યાં સુધી ઓનલાઈન શિક્ષણની સલાહ આપવામાં આવશે કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેવું?

૩. લોકડાઉનના સમયગાળા દરમિયાન શાળાઓ દ્વારા માંગવામાં આવેલી 'ફી' ના મુદ્દાને સ્પષ્ટ કરો અને એ સુનિશ્ચિત કરો કે સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓ એવા વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ રદ ન કરે કે જેઓ ૩૦.૦૬.૨૦૨૦ દ્વારા ફી જમા કરાવી શકતા નથી.

સમાધાન:

ઉપરોક્ત બાબત રાજ્ય સરકારની વિચારણા હેઠળ હતી.દરમિયાન, શાળા શિક્ષણ અને સાક્ષરતા વિભાગ, માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય, નવી દિલ્હીએ ૧૪.૦૭.૨૦૨૦ પર ડિજિટલ શિક્ષણ માટેની માર્ગદર્શિકા પ્રજ્ઞાતા જાહેર કરી છે.હોમ લર્નિંગ એ આજની જરૂરિયાત બની ગઈ છે અને આ માર્ગદર્શિકા હોમ લર્નિંગ દ્વારા શિક્ષણના તમામ જરૂરી પાસાઓને આવરી લે છે.રાજ્ય સરકારે આ માર્ગદર્શિકાનું પાલન કરવાનો નિર્ણય લીધો છે કારણ કે તે ડિજિટલ અને ઓનલાઈન શિક્ષણ માટે આદર્શ માર્ગદર્શિકા છે. આમ, સાવચેતીપૂર્વક વિચારણા કર્યા પછી એવો સંકલ્પ કરવામાં આવે છે કે રાજ્યની તમામ શાળાઓએ (સરકારી, સહાય અનુદાન, સ્વ-ધિરાણ) આ માર્ગદર્શિકાનું અક્ષરશઃ પાલન કરવું જોઈએ.

૨. સરકારી ઠરાવમાં જણાવ્યા મુજબ, શિક્ષણ વિભાગે વંદે ગુજરાત ચેનલ પર

સમયપત્રક મુજબ ધોરણ ૫ થી ૧૨ માટે બી. આઈ. એસ. એ. જી. દ્વારા પ્રસારિત કરવામાં આવતા હોમ લર્નિંગ શૈક્ષણિક કાર્યક્રમો વિશે જાહેર કરવા અને જાગૃતિ લાવવા માટે પગલાં લેવા જોઈએ જેથી શ્રેષ્ઠ શિક્ષક દ્વારા આપવામાં આવતા શિક્ષણનો લાભ વિદ્યાર્થીઓ સુધી પહોંચે.વિદ્યાર્થીઓને ડીડી ગિરનાર ચેનલ પર પ્રસારિત થતા શૈક્ષણિક કાર્યક્રમો જોવા માટે પણ જાણ કરવી જોઈએ.

૩. વૈકલ્પિક ફી માટેની જોગવાઈ શિક્ષણ વિભાગના જાહેરનામા તારીખ ૧૭.૦૭.૨૦૧૮ માં કરવામાં આવી છે, જે મુજબ આવી ફી માત્ર તે જ વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી લઈ શકાય છે જેઓ આવી પ્રવૃત્તિઓનો લાભ લે છે.હાલમાં શાળાઓ બંધ હોવાથી, જ્યાં સુધી તેઓ નિયમિત રીતે કામ કરવાનું શરૂ ન કરે ત્યાં સુધી શાળા દ્વારા વૈકલ્પિક પ્રવૃત્તિઓ માટેની ફી વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી લઈ શકાતી નથી.જો કોઈ વાલીએ આવી ફી ચૂકવી હોય, તો જ્યારે શાળા નિયમિત રીતે કામ કરવાનું શરૂ કરે ત્યારે તે ફીમાં તેને એડજસ્ટ કરવી જોઈએ.જેનો અર્થ એ છે કે જે સેવાઓ પૂરી પાડવામાં આવતી નથી તેના માટે શાળાઓ કોઈ ફી લઈ શકતી નથી.

૪. રાજ્યમાં આપત્તિ વ્યવસ્થાપન અધિનિયમ, ૨૦૦૫ની કલમ-૩૯ (I) અનુસાર અને ગુજરાત સ્વ-નાણાકીય શાળાઓ (ફીનું નિયમન) અધિનિયમ, ૨૦૧૭ની કલમ-૧૬ હેઠળ રાજ્યને આપવામાં આવેલી સત્તાઓ હેઠળ સ્વ-

નાણાકીય શાળાઓ માટે નીચેની સૂચનાઓ જારી કરવામાં આવી છે.

૪.૧. રાજ્ય સરકારના ધ્યાનમાં આવ્યું છે કે સંપૂર્ણ લોકડાઉનની સ્થિતિમાં પણ સ્વ-નાણાકીય શાળાઓ વિદ્યાર્થીઓ/વાલીઓ પાસેથી ફીની માંગ કરી રહી છે અને તેમને તે જ ચૂકવવા માટે મજબૂર કરી રહી છે. ઉપરાંત, કેટલીક ખાનગી શાળાઓ તેમના શિક્ષણ અને બિન-શિક્ષણ કર્મચારીઓને પગાર આપતી નથી અથવા ૪૦૦૦ થી ૫૦૦૦ ઓછો પગાર આપે છે. શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ સખાવતી સંસ્થાઓ છે અને તેમની સ્થાપનાનો મુખ્ય હેતુ નફાખોરી વગર સમાજને શિક્ષણ પ્રદાન કરવાનો છે. આ સંસ્થાઓએ વિદ્યાર્થીઓ/વાલીઓને મહત્તમ ટેકો આપવો જોઈએ, ખાસ કરીને જ્યારે તેઓ વર્તમાન સંજોગોમાં અનિશ્ચિત આર્થિક પરિસ્થિતિઓમાંથી પસાર થઈ રહ્યા હોય. તેમ છતાં, સેલ્ફ-ફાઇનાન્સ સ્કૂલ મેનેજમેન્ટ એસોસિએશન-ગુજરાતના ૨૬.૦૬.૨૦૨૦ મા તારીખના પત્રમાં. શિક્ષણ વિભાગને સંબોધતા તેમણે વિદ્યાર્થીઓ માટે કોઈ ફી ઘટાડવાનો ઇનકાર કર્યો છે. તેથી, વ્યાપક જાહેર હિતમાં, રાજ્ય સરકારે નિર્ણય લીધો છે કે શાળાઓ ફરીથી નિયમિત રીતે કામ શરૂ કરવા માટે શાળાઓ બંધ થવાથી લઈને શાળાઓ વાસ્તવિક રીતે ખોલવામાં આવે ત્યાં સુધી કોઈ પણ ટ્યુશન ફી વસૂલશે નહીં.

૪.૨ વધુમાં સ્વ-નાણાકીય શાળા વ્યવસ્થાપન સંગઠન-ગુજરાત દ્વારા

સંગઠનની તમામ શાળાઓને સંબોધીને લખાયેલા પત્રના પરિચ્છેદ-૭માં જણાવ્યા મુજબ શાળાઓ વર્ષ માટે કોઈ ફી વધારશે નહીં/વધારશે નહીં. તદનુસાર, કોઈ પણ સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળા આગામી શૈક્ષણિક વર્ષમાં તેમની ફીમાં વધારો કરશે નહીં.

૪.૩ શાળાઓના શિક્ષણ અને બિન-શિક્ષણ કર્મચારીઓના પગારમાં થતો ખર્ચ ગુજરાત સ્વ-નાણાકીય શાળાઓ (ફીનું નિયમન) અધિનિયમ, ૨૦૧૭ની કલમ-૧૦ હેઠળ આગામી વર્ષ માટે ફી નક્કી કરતી વખતે ફી નિયમન સમિતિ દ્વારા ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

૪.૪ જો કોઈ વાલીએ એડવાન્સ ફી ચૂકવી હોય, તો શાળાએ આગામી શૈક્ષણિક વર્ષમાં વસૂલવામાં આવતી ફીમાં તેને એડજસ્ટ કરવી જોઈએ.

૫. બાળકોના મફત અને ફરજિયાત શિક્ષણના અધિકાર અધિનિયમ, ૨૦૦૯ની કલમ-૧૬ મુજબ ધોરણ ૧ થી ૮માં અભ્યાસ કરતા કોઈ પણ વિદ્યાર્થીને શાળામાંથી દૂર કરી શકાતો નથી. વધુમાં માનનીય ગુજરાત હાઈકોર્ટના તારીખ ૧૯.૦૬.૨૦૨૦ ના મૌખિક આદેશ મુજબ, કોઈ પણ શાળા ૩૦.૦૬.૨૦૨૦ દ્વારા ફીની ચુકવણી ન કરવા બદલ વિદ્યાર્થીને શાળામાંથી દૂર કરશે નહીં.

આ આદેશો સમ સંખ્યાના શીર્ષક પર સરકારની તારીખ ૧૬.૦૭.૨૦૨૦ ની મંજૂરી અનુસાર જારી કરવામાં આવે છે.

આદેશ દ્વારા અને ગુજરાતના રાજ્યપાલના નામે,

એસડી / –
એસ. બી. કારોડે
ઉપ સચિવ, શિક્ષણ વિભાગ "

૨૧ અમે ડિજિટલ શિક્ષણ માટે ભારત સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકા પર પણ ધ્યાન આપવા માંગીએ છીએ.એ જ આ રીતે વાંચે છે:

પ્રજ્ઞાત

“વિભાગ-૧ ડિજિટલ/ઓનલાઇન શિક્ષણને સમજવું

૧.૧ પરિચય

કોવિડ-૧૯ રોગચાળાએ શાળાઓ બંધ કરવા સહિત સામાન્ય જીવનમાં સુરક્ષિત વિક્ષેપો ઉભા કર્યા છે.તેનાથી દેશના ૨૪૦ મિલિયનથી વધુ બાળકો પર અસર થઈ છે જેઓ શાળાઓમાં પ્રવેશ મેળવે છે.લાંબા સમય સુધી શાળા બંધ રાખવાથી શીખવાની ખોટ પડી શકે છે.મહામારીની અસરને ઓછી કરવા માટે શાળાઓએ માત્ર શિક્ષણ અને શીખવાની અત્યાર સુધીની રીતને જ નવીનીકૃત

અને નવીનીકૃત કરવી પડશે નહીં, પરંતુ ઘરે શાળાકીય શિક્ષણ અને શાળામાં શાળાકીય શિક્ષણના સ્વસ્થ મિશ્રણ દ્વારા ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષણ પ્રદાન કરવાની યોગ્ય પદ્ધતિ પણ રજૂ કરવાની જરૂર પડશે.

જ્યારે ડિજિટલ અથવા ઓનલાઇન શિક્ષણ વર્ગખંડમાં શિક્ષણનું સ્થાન લઈ શકતું નથી, ત્યારે તેના કેટલાક ફાયદા છે. તે શીખનારની ગતિએ લવચીક અને વ્યક્તિગત શિક્ષણની મંજૂરી આપે છે અને ડિજિટલ માધ્યમો દ્વારા સામગ્રીને સતત વધારી અને વિસ્તૃત કરી શકે છે.ઇન્ટરનેટની પહોંચમાં ઝડપી વધારો અને ડિજિટલ ઇન્ડિયા અભિયાન જેવી વિવિધ સરકારી પહેલોએ ડિજિટલ શિક્ષણ તરફ આગળ વધવા માટે અનુકૂળ વાતાવરણ ઊભું કર્યું છે.આને પૂરક માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલય (એમ. એચ. આર. ડી.) દ્વારા તાજેતરમાં શરૂ કરવામાં આવેલ પીએમ ઇ-વિદ્યા અભિયાન હશે, જે એક રાષ્ટ્રીય અભિયાન છે, જે ડિજિટલ/ઓનલાઇન/ઓન-એર શિક્ષણ સંબંધિત તમામ પ્રયાસોને એકીકૃત કરશે. આમાં દીક્ષા (એક રાષ્ટ્ર-એક ડિજિટલ મંચ), ટીવી (એક વર્ગ-એક ચેનલ), સ્વયં (વિવિધ વિષયો પર ઓનલાઇન એમઓઓસીએસ), આઈઆઈટીપીએએલ (પરીક્ષાની તૈયારી માટેનું મંચ), આકાશવાણી (સામુદાયિક રેડિયો અને સીબીએસઈ શિક્ષા વાણી પોડકાસ્ટ દ્વારા) અને એનઆઈઓએસ દ્વારા વિકસાવવામાં આવેલી દિવ્યાંગ વિદ્યાર્થીઓ માટેની અભ્યાસ સામગ્રીનો સમાવેશ થાય છે. ઇ-લર્નિંગના આ તમામ ક્ષેત્રોનું એમ. એચ. આર. ડી. દ્વારા તબક્કાવાર રીતે વ્યવસ્થિત અને એકીકૃત રીતે વિસ્તરણ

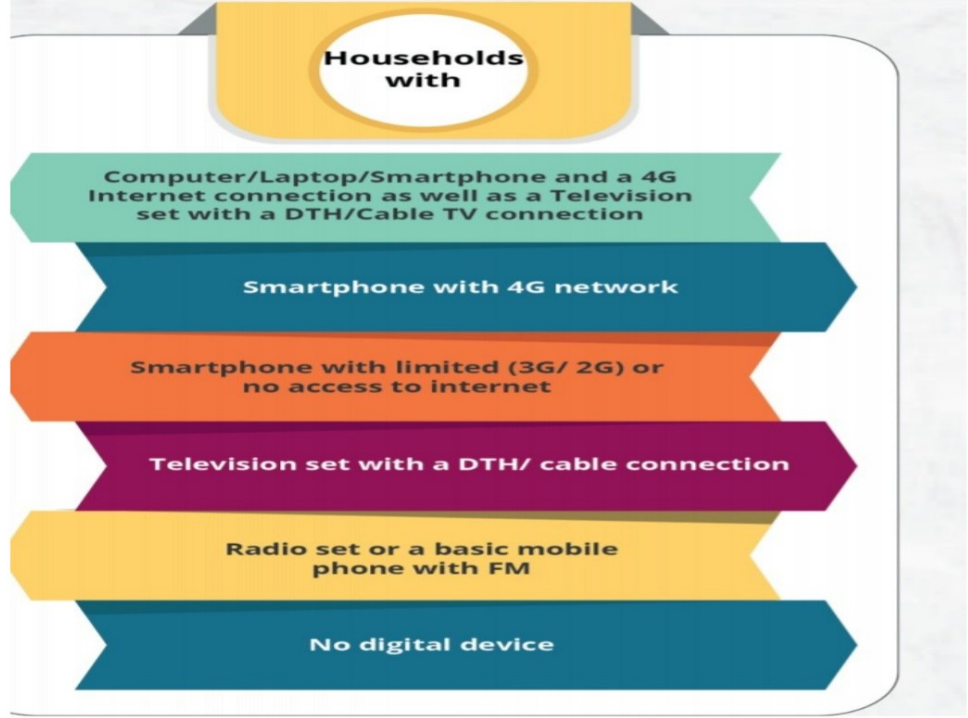
અને વિકાસ કરવામાં આવશે.

લોકડાઉનના કારણે હાલમાં ઘરે રહેલા વિદ્યાર્થીઓ માટે ઓનલાઇન/મિશ્રિત/ડિજિટલ શિક્ષણ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીને વિદ્યાર્થીઓના દ્રષ્ટિકોણથી નીચેની માર્ગદર્શિકાઓ વિકસાવવામાં આવી છે. આ માર્ગદર્શિકા શિક્ષણની ગુણવત્તા વધારવા માટે ઓનલાઇન શિક્ષણને આગળ વધારવા માટે એક રોડમેપ અથવા નિર્દેશો પણ પ્રદાન કરે છે. આ માર્ગદર્શિકા શાળાના વડાઓ, શિક્ષકો, વાલીઓ, શિક્ષક શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ સહિત વિવિધ હિતધારકો માટે સુસંગત અને ઉપયોગી હશે.

૧.૨ ડિજિટલ શિક્ષણનો ખ્યાલ

એવા ઘરો :

- કમ્પ્યુટર / લેપટોપ / સ્માર્ટફોન અને જી ઇન્ટરનેટ કનેક્શન તેમજ ડીટીએચ/ કેબલ ટીવી કનેક્શન ધરાવતું ટેલિવિઝન સેટ
- જી નેટવર્ક સાથેનો સ્માર્ટફોન
- મર્યાદિત (૩૭/૨૭) ઇન્ટરનેટ અથવા ઇન્ટરનેટ સુવિધા વિનાનો સ્માર્ટફોન
- ડીટીએચ/ કેબલ કનેક્શન સાથેનું ટેલિવિઝન સેટ
- રેડિયો સેટ અથવા એફએમ સુવિધા ધરાવતો સાદો (બેઝિક) મોબાઇલ ફોન
- કોઈપણ ડિજિટલ સાધન ન ધરાવતા ઘરો

ડિજિટલ શિક્ષણ એ એક વિકસિત ક્ષેત્ર છે જે મુખ્યત્વે ડિજિટલ માધ્યમનો ઉપયોગ કરીને શિક્ષણ શીખવાની પ્રક્રિયા સાથે સંબંધિત છે. આ લખાણ સંસાધનોની વહેંચણી અને ઓનલાઈન સોંપણીઓ સબમિટ કરતા વિદ્યાર્થીઓ અને ઓડિયો, વીડિયો અને મલ્ટીમીડિયા સંસાધનો જેવી વિવિધ પ્રકારની સામગ્રીની ઉપલબ્ધતા જેવી પ્રવૃત્તિઓથી વિકસિત થયું છે. ઇન્ફોર્મેશન એન્ડ કોમ્યુનિકેશન ટેકનોલોજી (આઈસીટી) અને ઇન્ટરનેટ (ડિજિટલ સંસાધનોના વર્ચ્યુઅલ અમર્યાદિત પુરવઠા સાથે) ના ક્ષેત્રમાં સતત પ્રગતિએ ડિજિટલ શિક્ષણની બહુવિધ રીતોને શક્ય બનાવી છે. ડિજિટલ માળખાની ઉપલબ્ધતાના સંદર્ભમાં, ભારતીય પરિવારોને છ વર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરી શકાય છે:

એવા પરિવારો છે જ્યાં ઉપરોક્તમાંથી કોઈ સુવિધા નથી જ્યારે આપણે ડિજિટલ/ઓનલાઈન શિક્ષણની મદદથી શિક્ષણ અને શીખવાની પદ્ધતિઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી રહ્યા છીએ. ઓનલાઈન શિક્ષણ અને શિક્ષણના બે પ્રકાર છે જેને શાળાઓએ શક્યતાઓના આધારે સંતુલિત કરવાની જરૂર પડશે:

સુમેળ: આ વાસ્તવિક સમયનું શિક્ષણ અને શિક્ષણ છે જે સહયોગથી અને તે જ સમયે ઓનલાઈન શીખનારાઓના જૂથ સાથે અથવા વ્યક્તિગત રીતે પણ થઈ શકે છે, અને સામાન્ય રીતે શિક્ષક, અથવા તાત્કાલિક પ્રતિસાદની કેટલીક પદ્ધતિ; સુમેળભર્યા શિક્ષણના ઉદાહરણો વીડિયો કોન્ફરન્સિંગ (બ્લિ-માર્ગી વિડિયો, એક-માર્ગી વિડિયો, બ્લિ-માર્ગી ઓડિયો), ઉપગ્રહ અથવા દૂરસંચાર સુવિધાઓનો ઉપયોગ કરીને ઓડિયો કોન્ફરન્સિંગ (બ્લિ-માર્ગી ઓડિયો) દ્વારા ઓનલાઈન શિક્ષણ છે.

- અસિંક્રોનસ: આ ગમે ત્યારે, ગમે ત્યાં શીખી શકાય છે પરંતુ વાસ્તવિક સમય પર જોડાયેલ નથી, ઉદાહરણ તરીકે, ઇમેઇલ્સ, એસ. એમ. એસ., એમ. એમ. એસ., દીક્ષા પર ઇ-સામગ્રી સર્ફિંગ, રેડિયો સાંભળવું, પોડકાસ્ટ્સ, ટીવી ચેનલો જોવી વગેરે.

૧.૩ ડિજિટલ શિક્ષણની રીતો

ભૌગોલિક, સામાજિક-સાંસ્કૃતિક અને ભાષાકીય વિવિધતાની લાક્ષણિકતા ધરાવતા આશરે ૯૫ લાખ શાળાના શિક્ષકો અને ૨૫ કરોડ વિદ્યાર્થીઓ સાથે દેશમાં શાળા શિક્ષણ જે પ્રમાણમાં ચાલે છે તેમાં ભારતની વિશાળતા અને વિવિધતા પ્રતિબિંબિત થાય છે.તેથી, દરેક રાજ્ય અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશની પાયાની વાસ્તવિકતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને ડિજિટલ શિક્ષણ પ્રણાલી કામ કરે તે માટે વિકેન્દ્રિત આયોજન અને અમલીકરણની સલાહ આપવામાં આવે છે.આઈસીટી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરની ઉપલબ્ધતાને આધારે, ડિજિટલ શિક્ષણના અમલીકરણ માટે યોગ્ય પદ્ધતિ પસંદ કરી શકાય છે.

ઓનલાઈન / ડિજિટલ શિક્ષણના પ્રકારો

૧. ઓનલાઈન મોડ

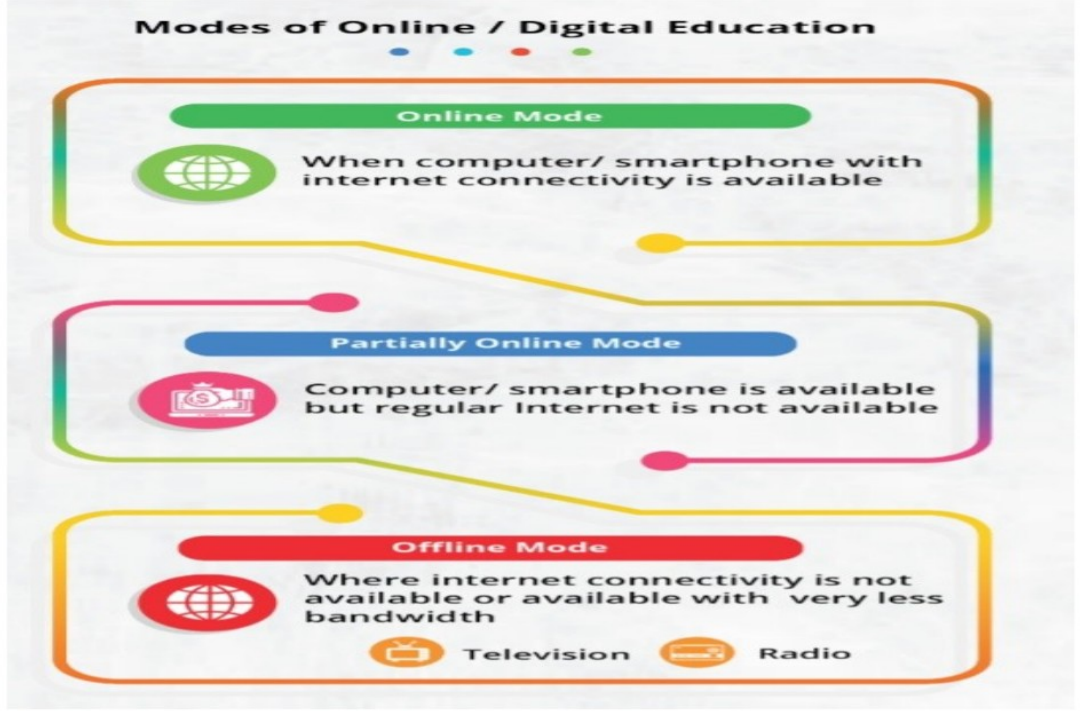
- વિગત: જ્યારે ઇન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી સાથે કમ્પ્યુટર / સ્માર્ટફોન ઉપલબ્ધ હોય.

૨. અંશતઃ ઓનલાઈન મોડ

- વિગત: કમ્પ્યુટર / સ્માર્ટફોન ઉપલબ્ધ હોય પરંતુ નિયમિત ઇન્ટરનેટ ઉપલબ્ધ ન હોય.

૩. ઓફલાઈન મોડ

- વિગત: જ્યાં ઇન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી ઉપલબ્ધ ન હોય અથવા ખૂબ જ ઓછી બેન્ડવિડ્થ (ધીમા ઇન્ટરનેટ) સાથે ઉપલબ્ધ હોય.
  - ટેલિવિઝન
  - રેડિયો

ડિસકલેમર: આ માર્ગદર્શિકાઓ પ્રકૃતિમાં સલાહકારી છે અને એનસીઆરટી દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવી છે. પરામર્શ પ્રક્રિયાના ભાગરૂપે આ સંબંધમાં વિવિધ રાજ્યો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાંથી પ્રાપ્ત થયેલા ઘણા સૂચનો આ માર્ગદર્શિકામાં સામેલ કરવામાં આવ્યા છે. રાજ્યો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોએ તેમની જરૂરિયાતો અને સ્થાનિક પરિસ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરીને આ માર્ગદર્શિકાને અપનાવીને/અપનાવીને/તેમાં ફેરફાર કરીને તેમની પોતાની વિગતવાર માર્ગદર્શિકા બહાર પાડવી જરૂરી છે.

૧. ઓનલાઇન મોડ

જ્યારે ઇન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી સાથે કમ્પ્યુટર / સ્માર્ટફોન ઉપલબ્ધ હોય ત્યારે નીચેનામાંથી કોઈ પણ મોડેલ પસંદ કરી શકાય છે.

મોડેલ ૧:

શિક્ષકો દ્વારા ઇન્સ્ટન્ટ મેસેન્જર / મેઇલ વગેરે માધ્યમથી શેર કરવામાં આવેલા ઓનલાઇન સંસાધનો (સાધન-સામગ્રી) નો અભ્યાસ કરવા માટે વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન આપો. વિદ્યાર્થીઓ પૂર્વ તૈયારી કરીને આવે છે અને ત્યારબાદ વિડીયો કોન્ફરન્સિંગ સાધનો દ્વારા ઓનલાઇન ચર્ચા દરમિયાન પોતાના પ્રશ્નો/શંકાઓની ચર્ચા કરે છે.

મોડેલ ૨ :

કોઈપણ એક વિડીયો કોન્ફરન્સિંગ ટૂલ દ્વારા નિર્ધારિત સમય અનુસાર ઓનલાઇન વર્ગો ચલાવો.

મોડેલ ૩ :

લર્નિંગ મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ માંથી કોઈપણ એક દ્વારા નિર્ધારિત લાઇવ વર્ગ ચલાવો અને વિદ્યાર્થીઓ લાઇવ સેશન દરમિયાન અથવા ના ફોરમ/ગ્રુપ્સ દ્વારા સંવાદ કરે છે. તમામ શૈક્ષણિક સામગ્રી માં જ શેર કરવાની રહેશે, અને અસાઇનમેન્ટ સબમિશન (લેખિત કાર્ય જમા કરાવવું) પણ માં જ થશે.

1

Online Mode:

Anyone of the following model can be chosen when computer/ smartphone with internet connectivity is available

Model 1:

Guide learners to go through the online resources shared by teachers through instant messenger/ mail etc. Students come prepared and then discuss their queries during online interaction through video conferencing tools.

Model 2:

Conduct scheduled online classes through any one of the video conferencing tools.

Model 3:

Conduct a scheduled live class through any of the Learning Management System (LMS) and students interact during live sessions or through forums/ groups in LMS. All the resources to be shared in the LMS itself, and assignment submission also happens in the LMS.

2: આંશિક ઓન લાઇન મોડ:

જ્યારે કોમ્પ્યુટર/સ્માર્ટફોન ઉપલબ્ધ હોય પરંતુ નિયમિત ઇન્ટરનેટ ઉપલબ્ધ ન હોય, ત્યારે નીચેનામાંથી કોઈપણ એક મોડેલ પસંદ કરી શકાય છે.

મોડેલ ૧:

દીક્ષા, ઇ-પાઠશાળા, એનઆરઓઈઆર/એનડીએલ અથવા કોઈપણ સાર્વજનિક રૂપે ઉપલબ્ધ પ્લેટફોર્મ પરના સંસાધનોની લિંક્સ શિક્ષક દ્વારા ઇન્ટરન્ટ મેસેન્જર્સ/ઈમેલ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ/વાલીઓ સાથે શેર કરવામાં આવે છે. વિદ્યાર્થીઓ ઓફલાઇન ઉપયોગ માટે તે સંસાધનોને પેન ડ્રાઇવ/ફોન/કોમ્પ્યુટરમાં ડાઉનલોડ કરી શકે છે. શિક્ષકો વધુ અભ્યાસ માટે ઓફલાઇન કરવાની પ્રવૃત્તિઓ (પ્રયોગો, વધુ વાંચન વગેરે) સૂચવી શકે છે.

મોડેલ ૨:

શિક્ષકો વિદ્યાર્થીઓને તેમની પાસે ઉપલબ્ધ પાઠ્યપુસ્તક અને અન્ય સંદર્ભ સાહિત્ય વાંચવાની સૂચના આપે છે અને પછી શિક્ષક (અઠવાડિયામાં એકવાર) વિષયવસ્તુ સ્પષ્ટ કરવા, સમૃદ્ધ બનાવવા અથવા ભણાવવા માટે WhatsApp, ફોન કોલ, વિડિયો કોલ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ સાથે વાતચીત કરે છે.

મોડેલ ૩:

વીડિયો લેક્ચર્સ, પ્રદર્શનો, સિમ્યુલેશન વગેરે જેવાં ધોરણવાર અને વિષયવાર સંસાધનો સાથે ડીવીડી/સીડી શેર કરવી અને વિદ્યાર્થીઓ તે સંસાધનોનો ઉપયોગ કરીને શીખે છે. શિક્ષક શંકાઓ, પ્રશ્નોની સ્પષ્ટતા કરવા અથવા ખ્યાલો સમજાવવા માટે ઓનલાઇન આવે છે (અઠવાડિયામાં એકવાર હોઈ શકે છે).

૩. ઓફલાઈન મોડ

જે પરિસ્થિતિઓમાં ઇન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી ઉપલબ્ધ ન હોય અથવા ખૂબ ઓછી બેન્ડવિડ્થ સાથે ઉપલબ્ધ હોય, ત્યાં ટેલિવિઝન, રેડિયો વગેરે જેવા વિવિધ પ્લેટફોર્મ્સ દ્વારા સંસાધનો (resources) શેર કરવામાં આવે છે જે ઇન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી પર આધારિત નથી.

૧. ટેલિવિઝન ભારતમાં મોટાભાગની વસ્તી પાસે DTH/કેબલ કનેક્શન સાથે ટેલિવિઝન છે. ડિજિટલ શિક્ષણના ભાગરૂપે ટેલિવિઝનનો ઉપયોગ કરવાના કેટલાક મોડેલ નીચે મુજબ છે:	મોડેલ ૧ : સ્વયમપ્રભા, વંદે ગુજરાત, વિક્ટર ચેનલ, માના ટીવી વગેરે જેવાં ટીવી ચેનલો (ડીટીએચ અને કેબલ ટીવી) પર ધોરણવાર અને વિષયવાર સંસાધનો પ્રસારિત કરવામાં આવે છે. વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો ઘરના ટેલિવિઝનનો ઉપયોગ કરીને આવા કન્ટેન્ટને સરળતાથી મેળવી અને વાપરી શકે છે.
	મોડેલ ૨ : પેન ડ્રાઇવ / ડીવીડી / સીડી દ્વારા ધોરણવાર અને વિષયવાર સંસાધનો જેવાં કે વિડિયો લેક્ચર્સ, પ્રદર્શનો, વાર્તાઓ વગેરે શેર કરવાં, જે ઘરમાં ઉપલબ્ધ હોય તો નવા ટીવી સેટ્સ દ્વારા જોઈ શકાય છે. મોડેલ ૩ : જો વિદ્યાર્થી પાસે ટીવી ઉપલબ્ધ ન હોય તેવા કિસ્સામાં, પંચાયત યુનિયન ઓફિસમાં અથવા સાર્વજનિક સ્થળોએ ઉપલબ્ધ સમુદાય ટેલિવિઝન નો ઉપયોગ સમૂહ શિક્ષણ માટે કરી શકાય છે.
૨. રેડિયો જ્યારે ટીવી પણ ઉપલબ્ધ	મોડેલ ૧ : ઓલ ઇન્ડિયા રેડિયો ના સહયોગથી સમર્પિત રેડિયો

ન હોય અથવા વીજ પુરવઠો... [મર્યાદિત હોય], ત્યારે આ કદાચ સૌથી વધુ	ચેનલો દ્વારા ધોરણવાર અને વિષયવાર ઓડિયો કન્ટેન્ટ પ્રસારિત કરી શકાય છે. પાઠ્યક્રમની જરૂરિયાતો મુજબ ઓલ ઇન્ડિયા રેડિયો સ્ટેશનો દ્વારા ઓડિયો કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવામાં આવે છે.
કરકસરચુક્ત (Cost-effective) માધ્યમ છે.	મોડેલ ૨: અધ્યયન-અધ્યાપન સંસાધનોના પ્રસારણ માટે કમ્યુનિટી / એફએમ રેડિયો ચેનલોનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે અને સ્થાનિક જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવા માટે તેમાં ફેરફાર પણ કરી શકાય છે.
	મોડેલ ૩ જો વિદ્યાર્થી પાસે રેડિયો પણ ઉપલબ્ધ ન હોય તેવા કિસ્સામાં, પંચાયત યુનિયન ઓફિસમાં અથવા સાર્વજનિક સ્થળોએ કમ્યુનિટી રેડિયો ઉપલબ્ધ હોય તો, કેટલાક સામાન્ય વિસ્તારોમાં સમૂહ શિક્ષણ માટે લાઉડ સ્પીકર્સ સાથે તેનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

3

Offline Mode:

In situations where internet connectivity is not available or available with very less bandwidth, resources are shared through various platforms like television, radio etc that don't depend on internet connectivity

Television – Majority of the population in India has a television along with DTH/ Cable connection. Some of the models of using television as part of digital education are:

Model 1: Class wise and topic-wise resources transmitted on TV channels (DTH and Cable TV) like SWAYAM Prabha, Vande Gujarat, Victor Channel, MANA TV etc. Such contents can be easily accessed and utilised by students and teachers using television available at home .

Model 2: Sharing through pen drive/ DVD/ CD with class wise topic wise resources like video lectures/ demonstrations/ stories etc that be viewed through some of the resources newer sets TV if available at home.

Model 3: Incase where TV is also not available with student, community television which is available in panchayat union office, or in public places can be used for mass education.

Radio – It is perhaps the most cost effective medium when TV is also not available or when power supply is

Model 1: Class-wise, topic-wise audio content can be broadcasted through dedicated radio channels with support of AIR. Audio programmes organised through All India Radio (AIR) stations as per the curricular needs.

Model 2: Community/ FM radio channels utilised to broadcast teaching-learning resources and at times customised to address the local needs.

Model 3: Incase where radio is also not available with student, community radio, if available in panchayat union office, or in public places, can also be utilised along with loud speakers for mass education in some generic areas.

વિભાગ-૨ પ્રજ્ઞાતા-ડિજિટલ અને ઓનલાઇન શિક્ષણ માટેનાં પગલાં

શાળા શિક્ષણમાં સાતત્ય સુનિશ્ચિત કરવાની સૌથી અસરકારક રીતોમાંની એક

હોવાથી, ડિજિટલ શિક્ષણ રૂબરૂ વર્ગખંડમાં શિક્ષણ કરતાં ઘણા ફાયદાઓ રજૂ

કરે છે. માતાપિતા પણ ઓનલાઇન શિક્ષણ કેવી રીતે, શું અને ક્યાં પૂરું પાડવું

તે વિશે તેમજ તેના વાસ્તવિક સમયના ઓનલાઇન વત ન વિશે વધુ જાણવાની ઈચ્છા રાખી શકે છે જેથી તેમના બાળકો વધુ પડતા ખેંચાઈ ન જાય અથવા તણાવગ્રસ્ત ન થાય, અથવા તેના લાંબા સમય સુધી ઉપયોગને કારણે નકારાત્મક રીતે પ્રભાવિત ન થાય (પોસ્ટ્યુરલ ડિફેક્ટ, આંખની સમસ્યાઓ અને અન્ય શારીરિક સમસ્યાઓ).

માર્ગદર્શિકાના આ વિભાગમાં ઓનલાઇન/ડિજિટલ શિક્ષણના આઠ પગલાં સામેલ છે.માર્ગદર્શિકાના આ ભાગમાં એવી રીતે રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે કે જેથી તેઓ ઓનલાઇન શિક્ષણ પ્રદાન કરવાની પદ્ધતિઓ પર વિવિધ હિતધારકો દ્વારા વારંવાર પૂછાતા પ્રશ્નોના જવાબ આપી શકે.

ભારતભરની ઘણી શાળાઓમાં એમ. એચ. આર. ડી. કોમ્પ્યુટર લેબ, સ્માર્ટ સ્ક્રીન વગેરે માટે ભંડોળ પૂરું પાડે છે. ૨૯ રાજ્યો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો પહેલેથી જ ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ દીક્ષા સાથે જોડાયેલા છે.ધીમે ધીમે, પરંતુ ચોક્કસપણે, કેટલાક રાજ્યો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોમાં ઘણા શિક્ષકોને વર્ગખંડની પ્રક્રિયામાં આઈસીટી (આઈસીટી) ને એકીકૃત કરવાની આદત પડી રહી છે.ઓનલાઇન/ડિજિટલ શિક્ષણના અમલીકરણ માટે આઠ પગલાં 'પ્રજ્ઞાતા "છે.

ચોથા ધોરણના વિદ્યાર્થીઓ માટે ઓનલાઇન શિક્ષણ એક ઉદાહરણ

યોજના: નીચેના માટે પાઠ યોજના શિક્ષક દ્વારા વિગતવાર તૈયાર કરવામાં આવે છે.

સમીક્ષા:

- શિક્ષક ડિજિટલ ઉપકરણોની પહોંચ વિશે મોબાઇલ દ્વારા બાળકો સાથે સંક્ષિપ્ત સર્વેક્ષણ કરે છે અને શોધે છે કે:

૧. ૧૫ ઘરોમાં ટેલિવિઝન, ઇન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી સાથે સ્માર્ટફોન અને લેપટોપ પણ હોય છે

૨. ૧૦ ઘરોમાં ઇન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી અને ટેલિવિઝન સાથે સ્માર્ટફોન છે પરંતુ લેપટોપ નથી.

૩. ૪ ઘરોમાં મૂળભૂત મોબાઈલ હોય છે.

૪. ૧ ઘર પાસે મોબાઈલ પણ નથી

વ્યવસ્થા:

- આ સર્વેક્ષણ પછી શિક્ષક નીચેની રીતે વ્યવસ્થા કરી શકે છે.
- (સી) અને (ડી) ખાતે ઘરના બાળકો પર તાત્કાલિક ધ્યાન આપવું. ઘરના બાળકો માટે (સી), શિક્ષકો વહેલી સવારે મોબાઈલ પર કૉલ કરવાની યોજના બનાવી શકે છે કારણ કે એવી શક્યતા છે કે માતાપિતા કે જેઓ કામ માટે બહાર જશે તેઓ તેમની સાથે મોબાઈલ લઈ શકે છે.
- શિક્ષકો એક વિષય પસંદ કરે છે (ઉદાહરણ-ઇ. વી. એસ. માંથી એક વિષય, એટલે કે કુટુંબ)
- તેથી, તે/તે માતાપિતા અથવા વિદ્યાર્થીને ફોન કરશે અને તેમને તેમના પરિવારના સભ્યો (તેમની ઉંમર, તેઓ શું કામ કરે છે, વગેરે) સાથે ચર્ચા કરવા માટે કહેશે.
- ઘરના બાળક માટે (ડી) પર, શિક્ષકો બાળકના મિત્રો દ્વારા તેમનો સંપર્ક કરી શકે છે. નજીકમાં રહેતા વિદ્યાર્થીનો સંપર્ક મેળવ્યા પછી, શિક્ષક (ડી) પર ઘરગથ્થુ સાથે સંદેશાવ્યવહારની ચેનલો શોધી શકે છે જેમ કે પાડોશીના મોબાઈલની તેની સુલભતા ઓળખવી. શિક્ષક માતા-પિતા, બાળક અથવા વાલીઓને માર્ગદર્શન આપશે.
- (એ) અને (બી) પર ઘરોના બાળકો માટે, તે તેમને ગૂગલ હેંગઆઉટ અથવા

વોટ્સઅપ કોલ્સ વગેરે દ્વારા કોલ કરવાની યોજના બનાવી શકે છે. શિક્ષકો દરેક આઠ વિદ્યાર્થીઓના ત્રણ જૂથો બનાવી શકે છે, અને તેમને ચર્ચા કરવા અને ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ એક ચાર્ટ બનાવવા માટે કહીને સમાન વિષય- 'પરિવાર' પર માર્ગદર્શન આપી શકે છે.

માર્ગદર્શિકા:

શિક્ષકો માતા-પિતાને તેમના બાળકોને 'પરિવાર' વિષય પરનો વીડિયો બતાવવા અને તેની ચર્ચા કરવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવા માટે પણ કહી શકે છે. આ એક વ્યક્તિગત પ્રવૃત્તિ હોઈ શકે છે, જેમાં માતાપિતા પણ ભાગ લઈ શકે છે અને તેમના બાળકો સાથે પરિવાર વિશે ચર્ચા કરવા અને વાત કરવા માટે પ્રેરિત થઈ શકે છે.

ચાક/વાત:

- શિક્ષકો શંકા નિવારણ સત્રોની વ્યવસ્થા કરશે અને વિદ્યાર્થીઓ સાથે વાત કરવા માટે પૂર્વ-નિર્ધારિત સમયે ઉપલબ્ધ રહેશે.

સોંપણી:

- તે/તે બાળકને તેના/તેના પરિવારના સભ્યોના ચિત્રો દોરવા, તેમની સાથેના તેના/તેના સંબંધો લખવા, પારિવારિક વૃક્ષ તૈયાર કરવા, તેમના કામની યાદી

બનાવવા અને તેમના વિશે તેમને ગમતી એક વસ્તુ લખવા માટે માર્ગદર્શન આપશે. • ભાષા શીખવાને પણ આ પ્રવૃત્તિનો એક સંકલિત ભાગ બનાવી શકાય છે, જેમાં વિદ્યાર્થીઓને તેમના પરિવાર પર કવિતા લખવા અથવા કુટુંબમાંથી કોઈ અનુભવ શેર કરવા માટે કહેવામાં આવી શકે છે.

ટ્રેક:

બાળકોએ બનાવેલ ચાર્ટ અથવા પોસ્ટર અથવા ડેટા શીટ માતા-પિતા દ્વારા ઈમેઈલ અથવા વોટ્સઅપ દ્વારા શિક્ષકોને મોકલી શકાય છે. • શિક્ષકો દરેક સોંપણી પર વિદ્યાર્થીઓની પ્રગતિ પર નજર રાખશે અને વિદ્યાર્થીઓને રચનાત્મક પ્રતિસાદ આપશે.

યોગ્ય:

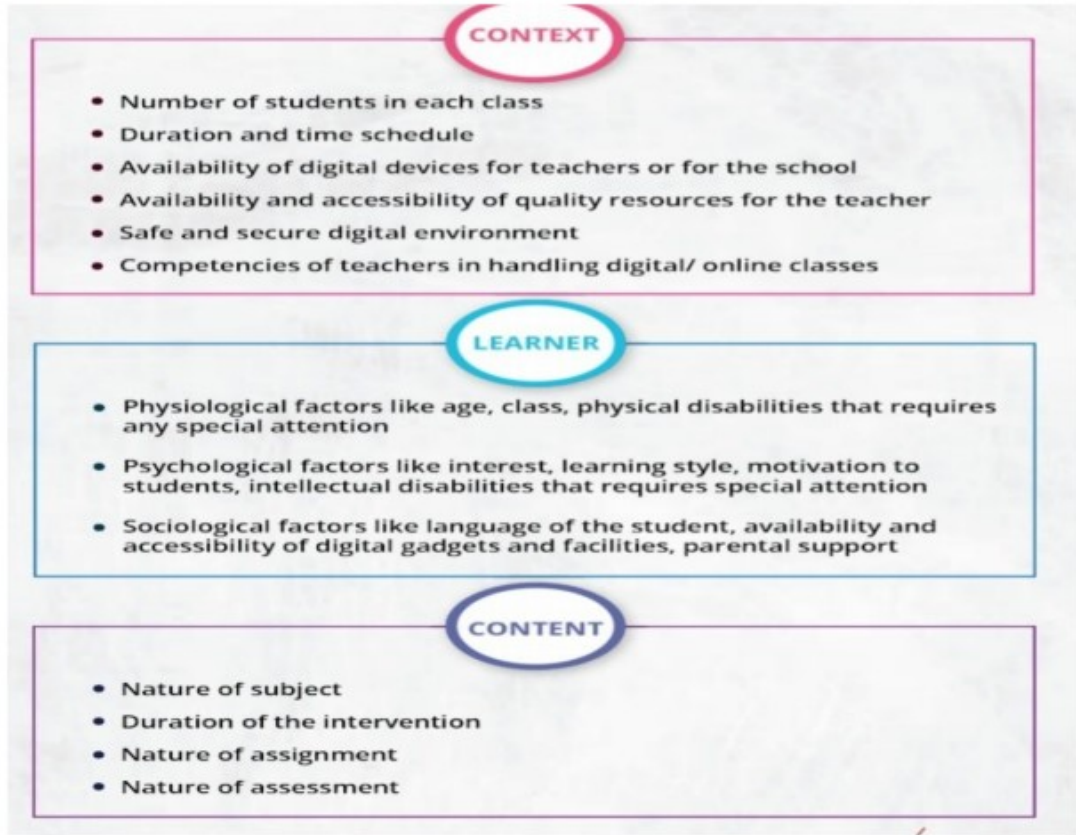
શિક્ષકોએ થોડી મિનિટો માટે દરેક જૂથમાં હાજરી આપવાની જરૂર છે. શિક્ષકોએ સોંપણી પૂર્ણ થવા પર કેટલાક સારા શબ્દો મોકલીને બાળકો અને માતા-પિતાની પ્રશંસા કરવાની જરૂર છે.

◦ આ બાળકો અને માતાપિતા બંનેની રુચિ અને પ્રેરણાને ટકાવી રાખશે. શિક્ષકો વાલીઓ અને વિદ્યાર્થીઓને એ પણ જાણ કરશે કે આ પ્રવૃત્તિમાં ભાગ લેવાથી તેઓ ઉપરોક્ત વર્ગ માટે પહેલેથી જ ઓળખાયેલ શિક્ષણ પરિણામ મુજબ પ્રગતિ કરી શક્યા છે.

૨.૧ પગલું : યોજના બનાવો

યોગ્ય આયોજનની જરૂરિયાત ઓનલાઈન શિક્ષણ સત્રોની જેમ જ ફેસ-ટુ-ફેસ શિક્ષણ સત્રોના સફળ સંચાલન માટે પણ એટલી જ જરૂરી છે. ઉદાહરણ તરીકે, સામ-સામે, રાજ્ય વિભાગ દર વર્ષે પાઠ્યપુસ્તકો પ્રદાન કરવાની યોજના ધરાવે છે, વાર્ષિક કેલેન્ડર, મૂલ્યાંકન યોજના વગેરે બનાવે છે અને શાળાઓ સમયપત્રક બનાવે છે તેમજ તેમનો અભ્યાસક્રમ કેવી રીતે પૂર્ણ કરવો તેની યોજના બનાવે છે. તેવી જ રીતે, શિક્ષકો માત્ર આપેલ સત્ર માટે જ યોજના બનાવતા નથી, પરંતુ રચનાત્મક અને સારાંશાત્મક મૂલ્યાંકન, સહશૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ, પ્રોજેક્ટ વગેરે સાથે સાપ્તાહિક અને માસિક યોજનાઓ પણ તૈયાર કરે છે.

આ જ વિગતને ડિજિટલ શિક્ષણ માટે આગળ વધારવાની જરૂર પડશે જ્યાં ડિજિટલ શિક્ષણની સુવિધા સાથે સંકળાયેલી કોઈપણ વ્યક્તિએ તેમના સ્તરે યોજના તૈયાર કરવી પડશે. ડિજિટલ શિક્ષણના સફળ અમલીકરણ માટે, રાજ્ય વિભાગ, શાળાના વડાઓ અને શિક્ષકોએ સુસંગત યોજના વિકસાવવી જોઈએ અને તેમની સંબંધિત ભૂમિકાઓ વિશે સ્પષ્ટતા સુનિશ્ચિત કરવી જોઈએ. આયોજનનો વ્યાપ હિતધારકથી હિતધારકમાં બદલાઈ શકે છે. જો કે, મુખ્ય ઘટકો કે જેની આસપાસ આયોજન કરવામાં આવે છે તે દરેક માટે સામાન્ય છે. આ મહત્વપૂર્ણ મુખ્ય ઘટકો/પરિબળો નીચે મુજબ છે:

૧. બાળકોની ઉંમર અને વર્ગ

બાળકોની ઉંમર અને વર્ગને ધ્યાનમાં રાખીને આયોજન કરવું જોઈએ. તેમના શારીરિક અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટેની કોઈપણ ચિંતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉપલબ્ધ સંસાધનોની ચકાસણી કરવી, ઉપયોગમાં લેવા માટેના સાધનો અને પ્રવૃત્તિઓ અને ઓનલાઈન સત્રો માટે સમયનો સમયગાળો, વગેરે. દા. ત. પૂર્વ-શાળાના બાળકો માટે, મોબાઈલ અથવા લેપટોપ પર ઓનલાઈન વર્ગોને નિરુત્સાહિત કરવા જોઈએ. તેમના માટે આ હેતુ માટે ટેલિવિઝન અને રેડિયોનો

ઉપયોગ કરી શકાય છે.તેમને સારા ટેલિવિઝન કાર્યક્રમો આપી શકાય છે જે તેમના રોજિંદા જીવન સાથે શિક્ષણને જોડવા માટે એનિમેશન, ફિલ્મો વગેરેનો ઉપયોગ કરે છે.ધોરણ ૩થી નીચેના બાળકો માટે ઓનલાઇન અને ઓફલાઇન મોબાઇલ અને કોમ્પ્યુટર એપ્લિકેશન્સની ઉપલબ્ધતાના કિસ્સામાં, માતા-પિતાને ડિજિટલ ઉપકરણ અને બાળક વચ્ચે સેતુ તરીકે રોકાયેલા હોવા જોઈએ.

૨. દરેક વર્ગમાં વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા

દરેક વર્ગમાં વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યાને ધ્યાનમાં લેવી એ ધ્યાનમાં લેવાનું બીજું પરિબળ છે.શિક્ષકોએ ઉપલબ્ધ અને તેમના માટે સુલભ ડિજિટલ સાધનોના આધારે બાળકોના વિવિધ જૂથો માટે વિવિધ ઓનલાઇન વ્યૂહરચનાઓની યોજના બનાવવાની જરૂર છે.

૩. બાળકોની શીખવાની શૈલીઓ

શિક્ષકોને ખબર હોવી જોઈએ કે તેમના વર્ગમાં કેટલાક બાળકો વાંચીને શીખે છે, કેટલાક સાંભળીને અને કેટલાક કરીને.તેથી, વિદ્યાર્થીઓની શીખવાની વિવિધ શૈલીઓ હોય છે.શિક્ષકો જૂથ મુજબના સત્રોનું આયોજન કરતી વખતે આ શીખવાની શૈલીઓને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે.

૪. વિષયની પ્રકૃતિ

વિવિધ વિષયોમાં વિવિધ શિક્ષણશાસ્ત્ર હોય છે, દા. ત., ગણિતના વર્ગને ચર્ચાને બદલે આંકડાકીય સમસ્યાઓ ઉકેલવા માટે વધુ સમય ફાળવવાની જરૂર પડી શકે છે, અને સામાજિક-વિજ્ઞાન સત્રને વધુ ઊંડી/લાંબી ચર્ચાઓની જરૂર

પડી શકે છે કારણ કે બાળકો વિવિધ સંદર્ભો વગેરેના છે.

પ. ઉપયોગમાં લેવાતી ભાષા

આપણા દેશમાં બહુભાષાવાદની હદને ધ્યાનમાં રાખીને, એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે ડિજિટલ શિક્ષણ હેઠળ પૂરા પાડવામાં આવતા કાર્યક્રમો અને સામગ્રી એવી ભાષાઓમાં હોવી જોઈએ કે જેમાં વિદ્યાર્થીઓ સારી રીતે વાકેફ હોય.

ક. બાળકોની પરિસ્થિતિઓ

વિવિધ સામાજિક-આર્થિક પશ્ચાદભૂના વિદ્યાર્થીઓ શાળામાં આવે છે.કેટલાકને તેમના શિક્ષણમાં તેમના માતાપિતાનો સંપૂર્ણ ટેકો મળે છે, પરંતુ કેટલાક કિસ્સાઓમાં, માતાપિતા નિરક્ષરતાને કારણે અથવા જો તેઓ તેમના કામમાં અત્યંત વ્યસ્ત હોય તો તેમને ટેકો આપી શકતા નથી.તેથી, ડિજિટલ શિક્ષણનું આયોજન કરતી વખતે, આ સંદર્ભોને ધ્યાનમાં રાખવાની જરૂર છે.

ગ. બાળકો માટે ડિજિટલ ઉપકરણોની સુલભતા

તમામ વિદ્યાર્થીઓ પાસે ઘરે ડિજિટલ સાધનો ઉપલબ્ધ નથી.જો ઉપલબ્ધ હોય, તો તેઓ આ સાધનોનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં કારણ કે તેઓ પુખ્ત વયના છે જેઓ ઘરેથી કામ કરી રહ્યા છે અને તેમના ઉપકરણોને બચાવી શકતા નથી.

ઘ. શિક્ષકો માટે અથવા શાળા માટે ડિજિટલ ઉપકરણોની ઉપલબ્ધતા

આયોજન કરતી વખતે, શિક્ષકો અને શાળાઓ પાસે ઉપલબ્ધ સાધનોને પણ

ધ્યાનમાં રાખવાની જરૂર છે.

૯. શિક્ષક માટે ગુણવત્તાયુક્ત સંસાધનોની ઉપલબ્ધતા અને સુલભતા

શિક્ષકોએ બાળકોને આ સંસાધનો મોકલતા પહેલા ગુણવત્તા માટે ઈ-સામગ્રી અને ઈ-સંસાધનો જોવાની અને તેનું વિશ્લેષણ કરવાની જરૂર છે.

૧૦. વર્ગનો સમયગાળો/ઓનલાઇન વાતચીત/વીડિયો

આ એક ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ પરિબળ છે, જેને આયોજન કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે. આ માટે શિક્ષકોએ માતા-પિતા અને વિદ્યાર્થીઓ સાથે અગાઉથી વાત કરવાની જરૂર છે જેથી તેઓ તેમની સુવિધા અનુસાર સત્રોનું આયોજન કરી શકે. તેમની સાથે તકનીકી સહાયની સુલભતા અને ઉપલબ્ધતા પણ નક્કી કરવાની જરૂર છે. આ સત્રો અને વર્ગોના સમયગાળાનું આયોજન બાળકોના વય જૂથને અનુરૂપ કરવાની જરૂર છે.

૧૧. સોંપણીની પ્રકૃતિ

ડિજિટલ/ઓનલાઇન શિક્ષણ સાથે, વિદ્યાર્થીઓને કાર્યો સોંપવા એ એક પ્રેરક અને આકર્ષક પરિબળ છે. તેમનુસાર, આ ડિઝાઇન કરવાની જરૂર છે.

૧૨. મૂલ્યાંકનની પ્રકૃતિ

મૂલ્યાંકનનું આયોજન નીચેની બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને કરવાની જરૂર છે –

એ. પેન-પેપર પર વધુ પડતી નિર્ભરતા ટાળી શકાય છે. ઓનલાઇન વર્ગો,

સોશિયલ મીડિયા, બ્લોગ્સ અને મોબાઇલ ફોન દ્વારા મૂલ્યાંકનની વૈકલ્પિક પદ્ધતિઓને પ્રોત્સાહન આપવાની જરૂર છે.

બી. લોકડાઉન દરમિયાન વિદ્યાર્થીઓની પ્રવૃત્તિઓએ મૂલ્યાંકનની વૈકલ્પિક રીતોને પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ જેમ કે પ્રોજેક્ટ, પોર્ટફોલિયો પર કામ કરવું, ઘર આધારિત પ્રયોગો કરવા, પરિવારના સભ્યો અને વડીલો સાથે વાતચીત કરવી, ગદ્ય, કવિતા બનાવવી અને સાક્ષરતા કૌશલ્યમાં સુધારો કરવો.તે મુજબ તેનું મૂલ્યાંકન કરવાની જરૂર છે.

સી. ઓપન બુક પરીક્ષાઓ હાથ ધરી શકાય છે.ઓપન બુક મૂલ્યાંકન માટે વિષય નિષ્ણાતો અને મૂલ્યાંકન નિષ્ણાતો દ્વારા ગુણવત્તાયુક્ત પરીક્ષણ વસ્તુઓ તૈયાર કરવાની જરૂર છે.

ડી. જાહેર સ્વચ્છતા સંબંધિત મુદ્દાઓનું મૂલ્યાંકન ગ્રેડ અને ગુણ માટે ન થઈ શકે કારણ કે ગુણ વિશ્વસનીય ન પણ હોઈ શકે.એક વિદ્યાર્થી સુંદર આલેખ દોરવામાં અથવા સ્વચ્છતા પર ખૂબ જ સારી કવિતા લખવામાં સારો હોઈ શકે છે પરંતુ તેનો અભ્યાસ કરી શકે છે અથવા ન પણ કરી શકે.આ વસ્તુનિષ્ઠ નિરીક્ષણ પ્રદાન ન કરી શકે કારણ કે વિદ્યાર્થીઓ શિક્ષકો સમક્ષ શારીરિક રીતે હાજર નથી.

ઈ. સ્થાનિક કોરોના ચોક્કાઓ, સેવાઓ, પ્રવૃત્તિઓ, ફરજ પરના લોકો, આરોગ્ય કર્મચારીઓ અને સૈનિકો સાથે સંબંધિત પરીક્ષણ વસ્તુઓ તમામ શાખાઓ સાથે અને તમામ ગ્રેડ માટે ખૂબ જ સારી રીતે સંકલિત કરી શકાય છે. આમાં ભાષાઓની સાથે ગણિત અને ભૂગોળ જેવા વિષયોનો સમાવેશ થાય છે.

૧૩. વિદ્યાર્થીઓને પ્રોત્સાહન

વિદ્યાર્થીઓને તેમના કાર્યો, સોંપણીઓ, જવાબો, પ્રશ્નો વગેરે પર નિયમિતપણે હકારાત્મક ટિપ્પણીઓ આપવાની જરૂર છે. પૂર્ણ થયેલ સોંપણીની રાહ જોવાને બદલે, જો વિદ્યાર્થીઓ સોંપણી કરવાની પ્રક્રિયા સમજાવે છે, તો તેની પ્રશંસા/પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ.

૧૪. વાલીઓની ભાગીદારી

માતા-પિતાને ડિજિટલ શિક્ષણમાં તેમની ભૂમિકાને સમજાવવાની જરૂર છે; ખાસ કરીને, ૩-૧૨ વર્ષની વય જૂથના વિદ્યાર્થીઓ માટે. જ્યારે તેઓ ઓનલાઈન વર્ગોમાં હાજરી આપી રહ્યા હોય અથવા ટીવી જોઈ રહ્યા હોય ત્યારે તેઓએ તેમના બાળકો સાથે રહેવાની જરૂર છે. જો વિદ્યાર્થીઓને વર્ગ દરમિયાન કોઈ સમસ્યાનો સામનો કરવો પડે, તો માતાપિતા કાં તો તેને જાતે ઉકેલી શકે છે અથવા તે વિશે શિક્ષકો સાથે વાત કરી શકે છે.

૧૫. સાયબર સુરક્ષા અને સુરક્ષા

આયોજન કરતા પહેલા, શિક્ષકો અને શાળાના વડાઓ દ્વારા ઓનલાઈન શિક્ષણ માટે શું કરવું અને શું ન કરવું તેની યાદી ઉપલબ્ધ હોવી જોઈએ. આ અંગે

વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓ સાથે ચર્ચા થવી જોઈએ.

૧૬. જો બાળકને કોઈ વિશેષ જરૂરિયાત હોય

વિશેષ જરૂરિયાતો (વર્ગમાં) ધરાવતા બાળકોની ઓળખ ડિજિટલ શિક્ષણના આયોજન અને વિતરણ માટે તેમની શ્રવણ, દ્રશ્ય, શારીરિક, બૌદ્ધિક અને ભાવનાત્મક લાક્ષણિકતાઓના આધારે થવી જોઈએ જેથી શિક્ષકો તે મુજબ ઈબુક્સ, ઓડિયો/ટોકિંગ પુસ્તકો, બ્રેઇલ પુસ્તકો, ડિજિટલ સુલભ માહિતી પ્રણાલી (ડેઝી પુસ્તકો), સાઇન લેંગ્વેજ વીડિયો સાથે ટ્રાન્સક્રિપ્શન, અનુવાદ, ઉપશીર્ષક, હાલના ડિજિટલ સંસાધનોમાં વૉઇસ ઓવર એકીકરણ સાથે પાઠની યોજના બનાવી શકે.

૧૭. શાળાઓ દ્વારા ઓનલાઇન શિક્ષણ માટે વર્ગના સમયપત્રકનું એકંદર આયોજન:

શાળાએ આપેલ ગ્રેડમાં શીખનાર માટે સમન્વયિત અભિગમ સુનિશ્ચિત કરવો પડશે. દરેક વિષયના શિક્ષક દિવસમાં કેટલાંક કલાકો સુધી ઓનલાઇન સત્રો યોજવાનો આગ્રહ રાખી શકતા નથી. ઉદાહરણ તરીકે, શાળાઓ શાળાકીય શિક્ષણના દરેક સ્તર-નિમ્ન પ્રાથમિક, ઉચ્ચ પ્રાથમિક અને માધ્યમિક અને પરિષ્ઠ માધ્યમિક માટે સ્ક્રીન સમયના કલાકો/દિવસની નિશ્ચિત સંખ્યા નક્કી કરી શકે છે. મહેરબાની કરીને વધુ સૂચનો માટે પેરા ૩.૧ જુઓ.

૨.૨ પગલું-૨જુ: સમીક્ષા કરો

બીજું પગલું વિદ્યાર્થીઓના વિવિધ સમૂહો માટે વિવિધ પદ્ધતિઓ અથવા સાધનો નક્કી કર્યા પછી અને શિક્ષક/શાળા માટે ઉપલબ્ધ તમામ સંસાધનોની ઓળખ કર્યા પછી સમીક્ષા હાથ ધરવાનું રહેશે. આ સમય/સમયગાળો, સંસાધનોની ગુણવત્તા, સોંપણીઓનો અવકાશ, મૂલ્યાંકનની પદ્ધતિઓ તેમજ સાયબર સુરક્ષા અને સંબંધિત સલામતીની ચિંતાઓના સંદર્ભમાં યોજનાની સમીક્ષા હશે. સમીક્ષા હાથ ધરતી વખતે, શિક્ષકો અન્ય શિક્ષકો સાથે હાથ મિલાવવાનું નક્કી કરી શકે છે અને સમયની બચત અને વિદ્યાર્થીઓ સાથે તકનીકી સાધનોની ઉપલબ્ધતાને ધ્યાનમાં રાખીને તમામ વિષયો પર એક પછી એક માર્ગદર્શન આપવા માટે માતાપિતા અથવા વિદ્યાર્થીઓ સાથે વ્યક્તિગત રીતે અથવા જૂથોમાં વાત કરવાની જવાબદારી વહેંચી શકે છે.

૨.૩ પગલું-૩જુ: ગોઠવો

એકત્રિત કરવામાં આવેલી તમામ માહિતી અને સંસાધનોની સમીક્ષા હાથ ધર્યા પછી, તેમના દૈનિક/સાપ્તાહિક અથવા માસિક વ્યવહાર માટે તેમની યોગ્ય વ્યવસ્થા અને સંગઠન કરવું આવશ્યક છે. તે પણ નક્કી કરવાનું છે કે, શિક્ષકોના કિસ્સામાં વિદ્યાર્થીઓ સાથે અને શિક્ષકોના કિસ્સામાં શાળાના વડાઓ દ્વારા કેવી રીતે ફોલો-અપ થઈ શકે છે.

.

૨.૪ પગલું-૪થુ : માર્ગદર્શિકા

વિદ્યાર્થીઓ અને તેમના માતા-પિતા માટે શિક્ષકો તરફથી માર્ગદર્શન એક ખૂબ

જ મહત્વપૂર્ણ પગલું છે.શિક્ષકોએ માર્ગદર્શન હેઠળ અથવા સ્વ-અભ્યાસ (ગમે તે હોય) દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા શીખવા માટેના વિષયો/વિષયો વિશે માતાપિતા અથવા વિદ્યાર્થીઓને જાણ કરવાની જરૂર છે.ઇન્સ્ટન્ટ મેસેજિંગ, એસ. એમ. એસ. જેવી વિવિધ પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ કરીને શિક્ષકો દરેક વિદ્યાર્થીને નીચેની લીટીઓ પર માર્ગદર્શન આપી શકે છે –

શિક્ષક વિદ્યાર્થીઓ માટે જે સત્રનું આયોજન કરી રહ્યા છે તે માટે શીખવાના પરિણામો લેવાનું નક્કી કર્યું.

- વિષયો/વિષયો કે જે પસંદ કરેલા શિક્ષણ પરિણામોમાં પ્રગતિ હાંસલ કરવામાં મદદ કરે છે.

પ્રતિબિંબ અને બાંધકામ

બાળકોને ચિંતન કરવાની તકો પૂરી પાડવી જોઈએ જેથી તેઓ તેમના પોતાના જ્ઞાનનું નિર્માણ કરી શકે.શિક્ષકોએ તેમને રોજિંદા જીવનમાંથી દોરવામાં આવેલી વિવિધ પરિસ્થિતિઓ અને ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિમાંથી ઓળખાયેલી સમસ્યા આપવાની જરૂર છે. જેમ બાળકો અવલોકન કરે છે, પૂર્વધારણા કરે છે, માહિતી એકત્રિત કરે છે, પૂર્વધારણાઓનું પરીક્ષણ કરે છે અને તારણો કાઢે છે.પરિસ્થિતિનું ઉદાહરણ છે:તમારી પાસે ચાર વ્યક્તિઓના પરિવાર માટે ૧૦૦૦ લિટર પાણી છે.પાણીની અછતને કારણે હવે તમારા પરિવારને વધારાનું પાણી નહીં મળે. પરિસ્થિતિ સુધારવામાં ઓછામાં ઓછા પંદર દિવસ

લાગશે.પાણીની જરૂર હોય તેવી તમામ આવશ્યક અને નિયમિત પ્રવૃત્તિઓ ચાલુ રાખીને તમારી પાસે ઉપલબ્ધ મર્યાદિત માત્રામાં પાણી સાથે આ ૧૫ દિવસ પસાર કરવા માટે તમે શું યોજના બનાવશો?

શિક્ષણશાસ્ત્ર

- પાઠ્યપુસ્તકમાંથી સંબંધિત સામગ્રી વાંચવી-તેના પર પ્રતિબિંબિત કરવું, કેટલાક મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓ બનાવવા અને ઓનલાઈન ચર્ચા માટે બનાવેલા જૂથો સાથે અથવા શિક્ષક સાથે ચર્ચા કરવી.
  - શિક્ષક દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલ વિડિયો-લિંક જોવી, મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓની નોંધ લેવી, શિક્ષકને સંદેશ મોકલવો અથવા સાથીદારો સાથે ચર્ચા કરવી, વિષય સંબંધિત કસરતો કરવી, વિડિયો લિંક સાથે પૂરા પાડવામાં આવેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપવા વગેરે.

સોંપણી

શિક્ષકોએ વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન આપવાની જરૂર છે કે તેઓ તેમની સોંપણી કેવી રીતે કરશે, તેઓ કયા સંસાધનોનો ઉપયોગ કરશે અને કયા માધ્યમ દ્વારા તેઓ આ સોંપણીને શિક્ષકો સાથે વહેંચશે.

મૂલ્યાંકન

શિક્ષકોએ વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓને વિદ્યાર્થીઓના કાર્યના મૂલ્યાંકન તેમજ તેમની સોંપણીઓ પૂર્ણ કરવા માટે અનુસરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા અંગે માર્ગદર્શન આપવાની જરૂર છે. શિક્ષકો પણ વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન આપી શકે છે સ્વ-મૂલ્યાંકન અને સાથીઓનું મૂલ્યાંકન.

૨.૫ પગલું-પમુ: ચાક (ચર્ચા)

તેમના માર્ગદર્શન દરમિયાન, શિક્ષકોએ સ્પષ્ટ કરવું જોઈએ કે જૂથોના સભ્યો (વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે રચાયેલ), માતાપિતા અને તેમના બાળકો અને શિક્ષકો વચ્ચે વાતચીત, ચેટ, ચર્ચા વગેરે થવી જોઈએ, જેથી વિદ્યાર્થીઓ વિષયોનો અભ્યાસ કરવામાં અને પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં રસ લે.

૨.૬ છઠું પગલું સોંપો

બે કે ત્રણ વિષયો પૂર્ણ કર્યા પછી, શિક્ષકો બાળકોને કેટલીક રસપ્રદ સોંપણીઓ આપી શકે છે. બાળકો માટે ઉપલબ્ધ તકનીકી સાધનોના આધારે આ જૂથ પ્રવૃત્તિઓ અથવા વ્યક્તિગત સોંપણીઓ હોઈ શકે છે.

આમાંની કેટલીક સર્જનાત્મક સોંપણીઓની યાદી નીચે મુજબ છે:

- સુખાકારી માટે સ્વસ્થ પ્રથાઓ-માતાપિતા અને બાળકો સાથે મળીને ચર્ચા કરે

છે, પ્રતિબિંબિત કરે છે અને માહિતી સાથે ચાર્ટ/ટેબલ બનાવે છે-પછી ભલે તેઓ આ પ્રથાઓનું પાલન કરે કે નહીં.(વર્ગ IV અથવા V માટે વ્યક્તિગત સોંપણી)

- ભારતમાં ડાયાબિટીસની સ્થિતિ, રાજ્યવાર વિશ્લેષણ, વય જૂથ, ડાયાબિટીસ વિશેની વિગતો, લક્ષણો, નિવારણ, ઉપચાર, સૂચક આરોગ્ય પદ્ધતિઓ. (આઠમા ધોરણ માટે જૂથ કાર્ય)

- તમારા વિસ્તારના કોરોના ચોક્કાઓ વિશે લખો (જો તમે તેમના વિશે તમારા માતા-પિતા પાસેથી સાંભળ્યું હોય અથવા તમે પોતે તેમને ઓળખો છો).એવા લોકોની યાદી બનાવો જેમને તમે આ નિર્ણાયક સમયગાળામાં કોરોના ચોક્કાઓ માનો છો (છઠ્ઠા વર્ગ માટે વ્યક્તિગત અને જૂથ).

૨.૭ સાતમું પગલું: ટ્રેક

આપેલ સત્ર અને સોંપણીનું ટ્રેકિંગ અથવા ફોલો-અપ ખૂબ જ જરૂરી છે, અન્યથા, જો બાળકોને તેમના શિક્ષક અથવા માતાપિતા તરફથી તેમના કામ અથવા સોંપણી પર પ્રતિસાદ ન મળે તો તેઓ તેમની રુચિ ગુમાવશે.શિક્ષકોએ વ્હોટ્સઅપ જેવા સોશિયલ મીડિયા પર પ્રગતિ પર નજર રાખવાની જરૂર છે અથવા તેમને ફોન કરીને અને તેઓએ શું કર્યું છે તે બતાવવા માટે કહેવાની જરૂર

છે અથવા જો આ શક્ય ન હોય તો, પછી તેમને એમ કહીને કે તેઓએ આ સોંપણીઓને ફાઈલમાં રાખવી જોઈએ અને જ્યારે તેઓ ફરીથી ખોલશે ત્યારે તેને શાળામાં લાવવી જોઈએ.જો કામ અધૂરું હોય, તો જો પહેલાનું કામ ન થયું હોય તો શિક્ષકો ફરીથી અન્ય શિક્ષણશાસ્ત્ર પસંદ કરીને તેમને માર્ગદર્શન આપી શકે છે.

શિક્ષકોએ વિદ્યાર્થીઓમાં વિકસિત આદતો, કુશળતા અને મૂલ્યોનું ટ્રેકર બનાવવું પડશે કારણ કે તેઓ વૈકલ્પિક અભિગમોનો ઉપયોગ કરીને શિક્ષણ શીખી/પ્રાપ્ત કરી રહ્યા છે.તેમના પોતાના માપદંડ હોઈ શકે છે અને જૂથમાં વિદ્યાર્થીઓ સાથે વાત કરતી વખતે અથવા માતાપિતા સાથે વાત કરતી વખતે તેનું પાલન કરવાની જરૂર છે.

૨.૮ પગલું-૮મું: પ્રશંસા કરો

દરેક પૂર્ણ કાર્ય પર, શિક્ષકોએ બાળકોને સંદેશો મોકલીને, તેમને ફોન કરીને અને તેમની પ્રશંસા કરીને તેમની પ્રશંસા કરવી જોઈએ.શિક્ષક શારીરિક રીતે તેમની સાથે ન હોવાથી અને બાળકોને શિક્ષકોના હાવભાવ જોવાની અથવા તેમની પ્રશંસા સાંભળવાની તક મળતી નથી, જે ઓનલાઈન શિક્ષણ મેળવવામાં કંટાળાજનક અથવા નિરાશાજનક હોઈ શકે છે.પ્રશંસાના હાવભાવ દ્વારા, શિક્ષકો વિદ્યાર્થીઓને એવું અનુભવી શકે છે કે તેઓ તેમને પ્રેમ કરે છે, તેમની સંભાળ

રાખે છે અને જ્યારે તેઓ તેમના શિક્ષણમાં પ્રગતિ કરે છે ત્યારે ખુશ થાય છે."

• રાજ્ય દ્વારા જવાબ આપો:

૨૨ અમે રાજ્ય સરકાર વતી દાખલ કરવામાં આવેલા સોગંદનામાની પણ તપાસ કરીશું.તેમાં કરવામાં આવેલા સંબંધિત દાવાઓ નીચે મુજબ છે:

" ૩.૧ એવું કહેવામાં આવે છે કે આ માનનીય અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા ઉપરોક્ત નિર્દેશોને અનુસરીને, સામાવાળા નંબર ૧ રાજ્યએ, માનનીય શિક્ષણ મંત્રીની અધ્યક્ષતામાં, ૧લી અને ૨જી જુલાઈ, ૨૦૨૦ના રોજ પ્રખ્યાત શિક્ષણવિદો, બાળ મનોવૈજ્ઞાનિકો, બાળરોગશાસ્ત્રીઓ અને વિવિધ સંસ્થાઓના મહાનુભાવો વગેરે સાથે બે દિવસીય વીડિયો કોન્ફરન્સિંગનું આયોજન કર્યું હતું, જેથી બાળકો પર ઘરેલું શિક્ષણની અસરને સમજી શકાય અને તેમની ભલામણો આમંત્રિત કરી શકાય અને આગળની કાર્યવાહી કરી શકાય, જેથી ઓનલાઈન શિક્ષણની પદ્ધતિઓ નક્કી કરી શકાય.રસપ્રદ વાત એ છે કે, તેમાંના મોટાભાગના લોકોએ સ્વીકાર્યું છે કે વર્તમાન પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, યોગ્ય સાવચેતી અને કાળજી સાથે મિશ્રિત ઘરેલું શિક્ષણ એ શ્રેષ્ઠ શક્ય ઉકેલ છે, જેમાં પરિસ્થિતિ ક્યારે સુધરશે અને આ શૈક્ષણિક વર્ષ માટે શાળાઓ ફરી ક્યારે ખુલશે તેની આગાહી કોઈ કરી શકતું

નથી.આ પરિષદમાં થયેલી ચર્ચાની કેટલીક મહત્વની બાબતો અહીં નીચે દર્શાવી શકાય છે.

(૧) એ હકીકત જાણીતી છે કે હાલમાં, બાળક ટીવી, સ્માર્ટ ફોન, વીડિયો ગેમ્સ વગેરે પાછળ સારી સંખ્યામાં કલાકો વિતાવે છે અને તેથી, ઓનલાઇન શિક્ષણને તે સંદર્ભમાં જોવું જોઈએ.

(૨) રાજ્ય સરકારે બાળકો દ્વારા ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત ઇલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણોના ઉપયોગના ઉપરોક્ત કલાકોને બદલવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ, જે એટલા ઉપયોગી સ્ક્રીન ટાઇમ નથી એટલે કે લેઝર સ્ક્રીન ટાઇમ હોમ લર્નિંગ દ્વારા મિશ્રિત શિક્ષણ સાથે.

(૩) રાજ્યએ એ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે બાળકોના શિક્ષણ પર પ્રતિકૂળ અસર ન થાય અને શિક્ષણ વિના શીખવાની ઓછામાં ઓછી ખોટ અને સાતત્ય રહે, મિશ્રિત શાળાકીય શિક્ષણ, ઓનલાઇન શિક્ષણ અને ઘરઆંગણે શિક્ષણ સહિત મિશ્રિત ઘરઆંગણે શિક્ષણ.

(૪) પ્રાધાન્યમાં, ઓનલાઇન શિક્ષણ પૂર્વ-રેકૉર્ડ કરેલા કાર્યક્રમો દ્વારા થવું જોઈએ જેથી તે કોઈપણ સમયે કોઈપણ દ્વારા ઍક્સેસ કરી શકાય અને તેથી, મર્યાદિત ઉપકરણો ધરાવતા પરિવારોને કોઈ સમસ્યા ન થાય.આમ, ઓછામાં ઓછું જેઓ ઓનલાઇન શિક્ષણની આ સુવિધાનો લાભ લેવા

માંગે છે, તેઓ તેનો લાભ લઈ શકે છે અને તેમના બાળકોનું શિક્ષણ ચાલુ રાખી શકે છે, ખાસ કરીને જ્યારે દૂરના ગામડાઓના લોકો તેમજ આર્થિક રીતે મધ્યમ વર્ગ અથવા આર્થિક રીતે મજબૂત પરિવારોના લોકો પાસે હોય. હવે દિવસો. મોબાઈલ ફોન અથવા ટીવી અથવા ટેબ્લેટ.

(૫) જાન્યુઆરી, ૨૦૨૦માં ટ્રાઈ દ્વારા પ્રકાશિત અહેવાલ અનુસાર, ભારતમાં ૧,૧૭૩૭૫ મિલિયન વાયરલેસ ગ્રાહકો છે. ૨૦, ૩૧૫ મિલિયન ટીબી ડેટા અને ૬૮૭.૬૨ મિલિયન સક્રિય ઇન્ટરનેટ વપરાશકર્તાઓના ત્રિમાસિક વપરાશ સાથે. જેમાંથી લગભગ ૧૪ ટકા લોકો આ વય શ્રેણીમાં છે.

૫૪૧ વર્ષ, ઇન્ટરનેટ એન્ડ મોબાઈલ એસોસિએશન ઓફ ઈન્ડિયા (આઈએએમાઆઈ) ના નવા રી-ઓપન અનુસાર.

છેવટે, ઉપરોક્ત પરિષદમાં મોટાભાગના સહભાગીઓએ સ્વીકાર્યું કે મિશ્રિત ઘરેલું શિક્ષણ એ શ્રેષ્ઠ શક્ય ઉકેલ છે. યોગ્ય સાવચેતી અને કાળજી સાથે. આ ક્ષણે.

૩.૨ ત્યારબાદ, ૨૬.૦૬.૨૦૨૦ના રોજ ગુજરાત સ્વ-ધિરાણ શાળા વ્યવસ્થાપન સંઘના અધ્યક્ષ અને ખજાનચી સહિત કેટલાક સભ્યો સાથે વીડિયો-કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા વિગતવાર બેઠક યોજવામાં આવી હતી, જેમાં સચિવ (પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શિક્ષણ), શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા વિનંતી કરવામાં

આવી હતી.રાજ્ય સરકાર વતી, વર્તમાન અનિશ્ચિત પરિસ્થિતિ પર વિચાર કરવો અને તે સંબંધમાં યોગ્ય નિર્ણય લેવો.જેનો જવાબ. સ્વ-ધિરાણ શાળા વ્યવસ્થાપન સંઘ, ગુજરાત.તેના સમ તારીખ એટલે કે ૨૬.૦૬.૨૦૨૦ ના અક્ષરને જુઓ. જણાવ્યું કે જો શાળાની ફી ઘટાડવામાં આવે તો.તે જ શાળાઓ બંધ થવા તરફ દોરી જશે અને વિદ્યાર્થીઓ પાસે હંમેશા ઓછી ફી લેતી શાળાઓ અથવા સરકારી શાળાઓમાં જવાનો વિકલ્પ હોય છે.૨૬.૦૬.૨૦૨૦ તારીખના આ પત્રની એક નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને એનેક્સચર-૧ તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૩.૩ ઉપરોક્ત બાબતમાં કોઈ ચોક્કસ નિર્ણય પર પહોંચતા પહેલાં.એવું જાણવા મળ્યું હતું કે ભારત સરકાર સમગ્ર દેશમાં બાળકોને પ્રદાન કરવા માટે 'ઓનલાઈન શિક્ષણ' પર કેટલીક પદ્ધતિઓ ઘડવાની પ્રક્રિયામાં છે.અને તેથી, રાજ્ય સત્તાવાળાઓએ તેના ઇશ્યૂની રાહ જોવી યોગ્ય માન્યું. હું આગળ તે ૧૪.૦૭.૨૦૨૦ પર જણાવું છું.ભારત સરકાર તેના શાળા શિક્ષણ અને સાક્ષરતા વિભાગમાં.માનવ સંસાધન વિકાસ મંત્રાલયે "ડિજિટલ શિક્ષણ માટે પ્રગતિ માર્ગદર્શિકા" શીર્ષક હેઠળ વ્યાપક માર્ગદર્શિકા બહાર પાડી છે.જેની એક નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને પરિશિષ્ટ-૨ તરીકે ચિહ્નિત થયેલ છે. તૈયાર સંદર્ભ માટે, તેમાંથી કેટલાક સંબંધિત અવતરણો એટલે કે પાન નં.૧૨ પર પેરા ૧. પાન નં. ૧૩ પર પેરા ૭.૧૩, પેરા ૩.૧.૩ પાન નં.૧૮, પેરા ૩.૪.૧ ખાતે.,

પાન નં. ૨૫ અને પાન નં.૩૦ પર પરિચ્છેદ ૪.૨.તે નીચે દર્શાવેલ છે:

"૧. બાળકોની ઉંમર અને વર્ગ

બાળકોની ઉંમર અને વર્ગને ધ્યાનમાં રાખીને આયોજન કરવું જોઈએ.તેમના શારીરિક અને માનસિક સ્વાસ્થ્ય માટેની કોઈપણ ચિંતાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉપલબ્ધ સંસાધનોનું ઓડિટ કરો.ઉપયોગમાં લેવાતા સાધનો અને પ્રવૃત્તિઓ અને ઓનલાઈન સત્રો માટેનો સમયગાળો.વગેરે. દા. ત. પૂર્વ શાળાના બાળકો માટે.મોબાઈલ અથવા લેપટોપ પર ઓનલાઈન વર્ગોને નિરુત્સાહિત કરવા જોઈએ.તેમના માટે આ હેતુ માટે ટેલિવિઝન અને રેડિયોનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.તેમને એનિમેશનનો ઉપયોગ કરતા સારા ટેલિવિઝન કાર્યક્રમો આપી શકાય છે.ફિલ્મો.શિક્ષણને તેમના રોજિંદા જીવન સાથે જોડવા વગેરે.ધોરણ ૩થી નીચેના બાળકો માટે ઓનલાઈન અને ઓફલાઈન મોબાઈલ અને કમ્પ્યુટર એપ્લિકેશન્સની ઉપલબ્ધતાના કિસ્સામાં, માતા-પિતાને ડિજિટલ ઉપકરણ અને બાળક વચ્ચે સેતુ તરીકે રોકાયેલા હોવા જોઈએ.

"૭.બાળકો માટે ડિજિટલ ઉપકરણોની સુલભતા

તમામ વિદ્યાર્થીઓ પાસે ઘરે ડિજિટલ સાધનો ઉપલબ્ધ નથી. જો ઉપલબ્ધ હોય, તો તેઓ આ સાધનોનો ઉપયોગ કરી શકશે નહીં કારણ કે તેઓ પુખ્ત વયના છે જેઓ ઘરેથી કામ કરી રહ્યા છે અને તેમના ઉપકરણોને બચાવી

શક્તિ નથી "

૩.૧૩ ડિજિટલ શિક્ષણનો અમલ

વિદ્યાર્થીઓના એકંદર વિકાસને ધ્યાનમાં રાખીને, તે વધુ સારું છે કે સ્કીન સમયને ભલામણ મુજબ અનુસરવામાં આવે

વર્ગ	ભલામણ
પ્રાથમિક પૂર્વ	આપેલ દિવસે વાલીઓ સાથે સંવાદ કરવા અને તેમને માર્ગદર્શન આપવા માટે, ૩૦ મિનિટથી વધુ સમય નહીં.
ધોરણ ૧ થી ૧૨	એનસીઈઆરટી ના વૈકલ્પિક શૈક્ષણિક કેલેન્ડર ને http://ncert.nic.in/aac.html પરથી અપનાવવાની / સાનુકૂળ બનાવી અમલમાં મૂકવાની ભલામણ કરવામાં આવે છે.
ધોરણ ૧ થી ૮	જે દિવસોમાં રાજ્યો / કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો પ્રાથમિક વિભાગો માટે ઓનલાઇન વર્ગો લેવાનું નક્કી કરે છે, તે દિવસોમાં ઓનલાઇન સિંક્રોનસ લર્નિંગ (લાઇવ ઓનલાઇન શિક્ષણ) દરેક ૩૦-૪૫ મિનિટના વધુમાં વધુ બે સત્રો માટે જ યોજી શકાશે.
ધોરણ ૯ થી ૧૨	રાજ્યો / કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ દિવસોમાં ઓનલાઇન સિંક્રોનસ લર્નિંગ (લાઇવ ઓનલાઇન શિક્ષણ) દરેક ૩૦-૪૫ યોજી

વર્ગ	ભલામણ
	શકાશે.

મહત્વપૂર્ણ માહિતી, સંસાધનો, સૂચનો અને અનુવર્તી પ્રવૃત્તિઓ શેર કરવા માટે માતા-પિતાને સંડોવતા ઇન્સ્ટન્ટ મેસેજિંગ/ચેટ જૂથો/ઇમેઇલ્સનો ઉપયોગ કરો (જ્યારે પણ જરૂરી હોય)

આગામી સપ્તાહના વિષયની ઝાંખી અથવા પાછલા સપ્તાહના કાર્યનું પુનરાવર્તન, અથવા બંને પ્રદાન કરવા માટે સાપ્તાહિક જાહેરાત પોસ્ટ કરો.

શિક્ષકો વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓ સાથે ઇ-સામગ્રી શેર કરી શકે છે અને ઘરે ઉપલબ્ધ ગેજેટ્સનો ઉપયોગ કરીને તે સામગ્રીનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરવો તે અંગે માર્ગદર્શન આપી શકે છે.

સોંપાયેલ કાર્યોમાં વિદ્યાર્થીઓના પ્રતિભાવો અને પ્રદર્શન પર સમયાંતરે પ્રતિસાદ પ્રદાન કરો.

(ભાર આપવામાં આવ્યો છે)

૩.૪.૧ અગાઉથી પ્રકરણ સંક્ષિપ્ત તૈયાર કરવા માટે સામગ્રી બનાવો/ક્યુરેટ કરો અને શેર કરો જેથી તે ઓનલાઇન મોડમાં વાસ્તવિક જૂથ શિક્ષણ પહેલાં સી. ડબલ્યુ. એસ. એન. સાથે શેર કરી શકાય.ટેક્સ્ટ, ઓડિયો (વૉઇસ રેકૉર્ડ્સ), વિઝ્યુઅલ સપોર્ટ સાથે ઓડિયો વગેરે જેવા બહુવિધ સ્વરૂપોમાં આ સંક્ષિપ્ત માહિતી તૈયાર કરવા માટે કાળજી લેવી જોઈએ.

અસાઇનમેન્ટ/પૂર્ણ કરેલા કાર્યો, પ્રોજેક્ટ્સ, હોમવર્ક વગેરેનો જવાબ આપવા અથવા સબમિટ કરવાની લવચીક રીતો (પ્રકારો, રેકૉર્ડ કરેલ, હાવભાવ સાથે ઓડિયો વિઝ્યુઅલ, પુખ્ત/ભાઈ-બહેન સમર્થિત) ને મંજૂરી આપો.

(ભાર આપવામાં આવ્યો છે)

૪.૨ યોગ, કસરતો

નિયમિત રીતે યોગ અને શારીરિક કસરતનો અભ્યાસ રોગપ્રતિકારક શક્તિને મજબૂત કરવામાં તેમજ સ્નાયુઓ, હાડકાં અને સાંધાને મજબૂત કરવામાં મદદ કરી શકે છે.

કમ્પ્યુટર/ટેલિવિઝન/મોબાઇલ ફોનથી ટૂંકો વિરામ

દરેક ૩૦-૬૦ મિનિટ પછી આંખો પરનો તાણ ઘટાડવામાં, થાક ઘટાડવામાં, લોહીના પરિભ્રમણમાં સુધારો કરવામાં અને સાંધામાં જડતા ઘટાડવામાં મદદ કરશે.આવા વિરામ દરમિયાન થોડી મિનિટો માટે ફરવા જઈ શકાય છે.દર ૨૦

મિનિટ પછી ૨૦ સેકન્ડ માટે સ્ક્રીન પરથી આંખો ફેરવવી એ આંખોને રાહત આપે છે.

ડિજિટલ ઉપકરણની સામે બેસીને વ્યક્તિ સમયાંતરે ઊભા રહી શકે છે અને કેટલીક સ્ટ્રેચિંગ કસરતો કરી શકે છે.

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

૩.૪ ડિજિટલ શિક્ષણ પર ભારત સરકાર દ્વારા ૧૪.૦૭.૨૦૨૦ પર બહાર પાડવામાં આવેલી ઉપરોક્ત આદર્શ માર્ગદર્શિકાને આગળ ધપાવતા, રાજ્ય સરકારે હવે ૧૬.૦૭.૨૦૨૦ તારીખનો સરકારી ઠરાવ બહાર પાડ્યો છે. ૧૪.૦૭.૨૦૨૦ ની તારીખની ઉપરોક્ત માર્ગદર્શિકાને તેની સંપૂર્ણતામાં અપનાવવી અને સરકારી અનુદાન-સહાય અને સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓ દ્વારા તેનું પાલન કરવું પડશે તેવું સૂચવવું. અને ઉપરોક્ત સરકારી ઠરાવની એક નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને પરિશિષ્ટ-III તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

૩.૫ હું આદરપૂર્વક કહું છું કે ઉપરોક્ત સરકારી ઠરાવ બહાર પાડવાના પરિણામે આ માનનીય અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશોનું પાલન કરવા માટે નિષ્ઠાપૂર્વક પ્રયાસ કરવામાં આવે છે. ૧૬.૦૭.૨૦૨૦ તારીખના આદેશના પાન

નં. ૨૩ અને ૨૪ પર પેરા નંબર ૮ અને ૯ અને પાન નં ૬૪ના પેરા નંબર ૩ માં સમાવિષ્ટ છે. જેની નીચે ચર્ચા કરવામાં આવી છે:

(૧) ઓનલાઈન શિક્ષણ માટે, 'પૂર્વ-રેકૉર્ડ કરેલી' સામગ્રીનો મહત્તમ ઉપયોગ થવો જોઈએ જેથી મર્યાદિત ઇલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણો સાથે વિવિધ ધોરણોમાં અભ્યાસ કરતા એક પરિવારના એકથી વધુ બાળકો, ચોક્કસ સમયના સંદર્ભમાં કોઈ પ્રતિબંધ વિના, તેમની સુવિધા અનુસાર ઉપરોક્ત ઓનલાઈન શિક્ષણનો લાભ મેળવી શકે.

(૨) દરેક શાળાએ ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ કે ઉપરોક્ત ઓનલાઈન શિક્ષણ માટેનો કાર્યક્રમ એવી રીતે તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે કે દરેક ૩૦-૬૦ મિનિટ પછી કમ્પ્યુટર/ટેલિવિઝન/મોબાઈલ ફોનમાંથી ટૂંકો વિરામ આપવામાં આવે. જે આંખો પરનો તાણ ઘટાડવામાં મદદ કરશે. થાક લાગે છે. રક્ત પરિભ્રમણમાં સુધારો કરે છે અને સાંધામાં જડતા ઘટાડે છે.

પૂર્વ-શાળાના બાળકોના કિસ્સામાં મોબાઈલ અથવા લેપટોપ પર ઓનલાઈન વર્ગોને નિરુત્સાહિત કરવામાં આવે તે જોવા માટે બાળક

(૪) રાજ્યની તમામ સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓને તે વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ રદ ન કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. જેઓ ૩૦.૦૬.૨૦૨૦

દ્વારા ફી જમા કરી શક્યા ન હતા.

(૫) શાળાઓ બંધ થવાના સમયગાળા દરમિયાન તમામ સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓ કોઈપણ ટ્યુશન ફી વસૂલવા/એકત્રિત કરવા માટે હકદાર રહેશે નહીં.

(૬) જો કોઈ પણ માતા-પિતાએ અગાઉથી ફી ચૂકવી હોય, તો તે કિસ્સામાં. આગામી સમયગાળા માટે ચૂકવવાપાત્ર ફી સામે તેને સમાયોજિત કરવામાં આવશે.

(૭) તમામ સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓ પરિવહન સુવિધા માટેની ફી જેવી સરકારી અધિસૂચના તારીખ ૧૭.૦૭.૨૦૧૮ માં નિર્દિષ્ટ વૈકલ્પિક પ્રવૃત્તિઓ માટે ફી વસૂલશે નહીં. ભોજનની સુવિધા, ભોજનની સુવિધા. રાજ્ય સરકાર દ્વારા તેના શિક્ષણ વિભાગમાં જારી કરાયેલ સ્વિમિંગ વગેરે જ્યારે ઉપરોક્ત શાળાઓ કાર્યરત હતી ત્યારે વસૂલવામાં આવશે, જ્યાં સુધી ઉપરોક્ત શાળાઓ નિયમિત કામગીરી ફરી શરૂ ન કરે અને જો કોઈ સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓએ અગાઉથી આવી ફી વસૂલ કરી હોય, તો તે પરત કરવી પડશે અને । અથવા એડજસ્ટ કરવી પડશે. આ સરકારી જાહેરનામાની તારીખ ૧૭.૦૭.૨૦૧૮ ની એક નકલ અહીં જોડવામાં

આવી છે અને એને અનુલગ્નક-IV તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

જ. ઉપરોક્ત ઉપરાંત.તે ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે કે સામાવાળા નંબર ૧ રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવેલી વિનંતી પર, શાળા વ્યવસ્થાપનએ અરજદારની રજૂઆતને હકારાત્મક અને પરિણામે ધ્યાનમાં લીધી છે.સ્વ-ધિરાણ શાળા વ્યવસ્થાપન સંઘ. ગુજરાત.૧૪.૦૪.૨૦૨૦ તારીખનો સંદેશાવ્યવહાર જારી કર્યો.રાજ્યભરની તેની સભ્ય શાળાઓને, જે હેઠળ વિવિધ નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા હતા.જેમાં આગામી શૈક્ષણિક વર્ષ માટે શાળા ફીમાં વધારો ન થવો એટલે કે ૨૦૨૦-૨૧ જેની નકલ અહીં જોડવામાં આવી છે અને એને અનુલગ્નક-V તરીકે ચિહ્નિત કરવામાં આવી છે.

પ આદરપૂર્વક કહો કે શીર્ષકવાળી રિટ પિટિશન દ્વારા, અરજદારે સામાવાળા નંબર ૧ રાજ્ય સહિત સામાવાળાઓ સામે આ માનનીય અદાલત પાસેથી નિર્દેશો માંગ્યા છે. ગુજરાત રાજ્યની તમામ ખાનગી શાળાઓને ફી/સ્વચ્છતાના સંદર્ભમાં આદેશ/માર્ગદર્શિકા/નિર્દેશો જારી કરવા.એપ્રિલ-૨૦૨૦ થી જૂન-૨૦૨૦ ના સમયગાળા માટે, જ્યાં સુધી શાળા ફરીથી ખોલવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, અન્ય બાબતોની સાથે, નીચે મુજબ પ્રાર્થના કરવી:

“૧૨. અરજદારો પ્રાર્થના કરે છે કે આ માનનીય અદાલત હોઈ શકે છે

ખુશ થવો:

(અ) તમારા વાલીઓ રાજ્યભરની તમામ ખાનગી શાળાઓને ફી/સ્વચ્છતાના સંદર્ભમાં આદેશ/માર્ગદર્શિકા/નિર્દેશો જારી કરવા માટે પ્રતિવાદીઓને નિર્દેશ કરતી રિટ ઓફ મેન્ડમસ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રિટ બહાર પાડવા માટે ખુશ થઈ શકે છે.

૧. પરિવહન જેવી કોઈ ફી નથી.એપ્રિલ, મે અને જૂન મહિના માટે શિક્ષણ ફી સિવાય રમતગમત, મુદત, ભોજન, તબીબી, એસ. એમ. એસ., આઈ. ટી. અને અન્ય અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિઓ વગેરે માટે વાલીઓ પાસેથી શુલ્ક લેવામાં આવશે.૨૦૨૦ મહામારી રોગ અધિનિયમ, ૧૮૯૭ની કલમ ૨ હેઠળ શાળાઓ ફરી ખોલવામાં આવે ત્યાં સુધી;

૨. માતા-પિતા પાસેથી લેવામાં આવેલી એડવાન્સ ફી મોકલવી/પરત કરવી.ટ્યુશન ફી સિવાય, માતાપિતાને;

૩.શાળાઓના વડાઓ ત્રિમાસિક ધોરણે વાલીઓ/વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી ટ્યુશન ફી માંગશે નહીં અને વસૂલ કરશે નહીં. ફી માત્ર માસિક ધોરણે વસૂલવામાં આવશે. શાળાએ વિવિધ હેડ એટલે કે ટ્યુશન ફી, સહ-

અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિઓ વગેરેમાં તફાવત કર્યા વિના એકીકૃત ફીની માંગ ન કરવી જોઈએ.;

૪. શાળા ખાનગી જમીન પર ચાલે છે કે નહીં અથવા સરકાર દ્વારા ફાળવવામાં આવેલી જમીન પર ચાલે છે કે નહીં તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના, રાજ્ય સરકાર । સંઘના આગામી ચોક્કસ નિર્દેશો સુધી શૈક્ષણિક સત્ર ૨૦૨૦-૨૧ માં કોઈપણ ફીમાં વધારો નહીં;

૫. તમામ વિદ્યાર્થીઓને ઓનલાઈન શિક્ષણ સુવિધા મેળવવા માટે તાત્કાલિક ઓળખપત્ર અને પાસવર્ડ પ્રદાન કરીને, કોઈપણ ભેદભાવ વિના, ઓનલાઈન શિક્ષણ/સામગ્રી/વર્ગોની પહોંચ પૂરી પાડવાની ખાતરી કરશે.

૬ જે વિદ્યાર્થીઓ હાલની લોકડાઉનની સ્થિતિમાં વ્યવસાયિક પ્રવૃત્તિઓ બંધ થવાને કારણે ઉભી થયેલી નાણાકીય કટોકટીને કારણે શાળા ફી ચૂકવવામાં અસમર્થ છે તેમને શૈક્ષણિક સુવિધાઓ/વર્ગો/સામગ્રી વગેરેની ઓનલાઈન પહોંચ મેળવવા માટે શાળાઓના વડાઓ કોઈ પણ સંજોગોમાં ઓળખપત્ર અને પાસવર્ડ આપવાનો ઇનકાર કરશે નહીં.

૭. શાળાઓની વ્યવસ્થાપન સમિતિ/શાળાના વડાઓ કોઈ પણ નવી ફીની રચના કરીને વધારાનો નાણાકીય બોજો ઉઠાવશે નહીં.

૮. ન તો માસિક પગારની ચુકવણી બંધ કરશે અને ન તો ભંડોળની અનુપલબ્ધતાના નામે તેમની શાળાઓના શિક્ષણ અને બિન-શિક્ષણ કર્મચારીઓને હાલની કુલ વેતનમાં ઘટાડો કરશે અને શાળા અથવા અનામત ભંડોળ ચલાવતી સોસાયટી/ટ્રસ્ટ તરફથી કોઈ પણ અછતની સ્થિતિમાં ભંડોળની વ્યવસ્થા કરશે.

૯.જો કોઈ ચોક્કસ શાળા સામે કોઈ ચોક્કસ ફરિયાદ હોય.સંબંધિત માતા-પિતાને તે જ સામાવાળા અધિકારીઓની નોંધમાં લાવવાનો અધિકાર હશે, જે કાયદા અનુસાર પગલાં લેશે;

૧૦. તમામ ખાનગી શાળાઓના વડાઓએ ખાતરી કરવી પડશે કે શાળા પરિસરમાં યોગ્ય સ્વચ્છતા કરવામાં આવે અને શાળાઓ બાળકો, શિક્ષકો અને શાળાના અન્ય કર્મચારીઓને માસ્ક પૂરા પાડે અને ખાતરી કરવી પડશે કે શાળા સંસ્થામાં દરેક વ્યક્તિ ઓછામાં ઓછા ૬ મહિના સુધી કોવિડ-૧૯ પછીના પગલા તરીકે તેનો ઉપયોગ કરે, જેથી શાળામાં સ્વચ્છતા ઉપકરણો એટલે કે હેન્ડ સેનિટાઈઝર્સ, ફેસ માસ્ક, પેપર નેપકિન્સ, ડસ્ટબિનની

ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત થાય."

૬ આમ, ઉપરોક્ત ફરિયાદોમાં કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, તે જ શીર્ષકવાળી રિટ પિટિશનમાં કરવામાં આવેલી પ્રાર્થના (i), (ii), (iii), (iv), (vii), (viii) અને (ix) નું ધ્યાન રાખે છે અને આમ, વિનમ્ર રજૂઆતમાં, તે હવે ટકી નથી.

૭ જ્યાં સુધી પ્રાર્થના (v) અને (vi) નો સંબંધ છે, આઈડી અને પાસવર્ડ જારી કરવાના સંદર્ભમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામાવાળા નંબર ૧ રાજ્યને ઓનલાઈન વર્ગો માટે આઈડી અને પાસવર્ડ જારી ન કરવા અંગે કોઈ ફરિયાદ મળી નથી અને ખાસ કરીને, ૧૮.૦૬.૨૦૨૦ ના આદેશની દ્રષ્ટિએ, તેમજ ૧૬.૦૭.૨૦૨૦ ના સરકારી ઠરાવની દ્રષ્ટિએ, સ્વ-ધિરાણ ધરાવતી શાળાઓ એવા વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ રદ કરશે નહીં કે જેઓ ૩૦.૦૬.૨૦૨૦ દ્વારા ફી જમા કરવામાં અસમર્થ હોય.

૮ જ્યાં સુધી પ્રાર્થના (x) ની વાત છે, ખાનગી શાળાની સ્વચ્છતાના સંદર્ભમાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે શાળા સત્તાવાળાઓ હંમેશા કેન્દ્ર સરકાર અને રાજ્ય સરકારના સંબંધિત મંત્રાલય દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલા નિયમો/માર્ગદર્શિકાઓનું પાલન કરવા માટે જવાબદાર છે.આમ, વિનમ્ર

રજૂઆતમાં, આવા ચોક્કસ નિર્દેશો આપવાની જરૂર નથી, જે અન્યથા પણ અનુસરવા માટે બંધાયેલા છે."

• અંતિમ નિર્ણય:

૨૩. રોગચાળાએ માત્ર વિશાળ આરોગ્યસંભાળ કટોકટી જ નહીં પરંતુ આર્થિક અસ્થિરતા પણ લાવી છે.હજારો લોકોએ તેમની નોકરી ગુમાવી દીધી છે અને હજારો અન્ય લોકો પગારમાં કાપ પર કામ કરી રહ્યા છે.આપણે એવી સ્થિતિમાં છીએ કે જ્યાં કોઈની દુર્દશાને અવગણી ન શકાય.અમે સમજીએ છીએ કે શાળાઓને કામ કરવા અને તેમના કર્મચારીઓના પગાર ચૂકવવા માટે ચોક્કસ રકમની જરૂર હોય છે પરંતુ એ યાદ રાખવું પણ મહત્વપૂર્ણ છે કે આ સમયે તમામ પરિવારો આર્થિક રીતે સ્થિર નથી.વર્તમાન પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, બાળકોને વાજબી શિક્ષણ પૂરું પાડવા અને શાળાઓને ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવા વચ્ચે સંતુલન જાળવવું પડશે.

બાળકો અત્યારે આપણી પ્રથમ પ્રાથમિકતા છે.યુ. એસ. માં સેન્ટર્સ ફોર ડિસીઝ કંટ્રોલ એન્ડ પ્રિવેન્શન દ્વારા પ્રકાશિત દક્ષિણ કોરિયાના એક મોટા અભ્યાસમાં જાણવા મળ્યું છે કે ૯ વર્ષની વયના અને તેનાથી ઓછી ઉંમરના બાળકો તેમના ઘરોમાં અન્ય લોકોને ચેપ લગાડે છે, જ્યારે ૧૦ થી ૧૯ વર્ષની વયના બાળકો પુખ્ત વયના લોકો જેટલા જ દરે વાયરસ ફેલાવે છે, લગભગ ૧૯ ટકા

સમય.વિજ્ઞાન પર વિશ્વાસ કરવો અને આંકડાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, શાળાઓ ફરી ખોલવી અને વ્યક્તિગત વર્ગો શરૂ કરવાનો પ્રશ્ન જ નથી.આપણા બાળકોની સલામતી અને સુખાકારી માટે, શિક્ષણ દૂરસ્થ રીતે આપવાનું ચાલુ રાખવું જોઈએ.

આપણે હાલમાં અજ્ઞાત પ્રદેશમાં છીએ.આપણી પાસે એવી કોઈ વૈકલ્પિક શિક્ષણ વ્યવસ્થા નથી કે જે જાહેર આરોગ્ય કટોકટી દરમિયાન લાગુ કરી શકાય.આથી, દેશભરની શાળાઓ અને શિક્ષકો તેમના વિદ્યાર્થીઓની જરૂરિયાતોને અનુરૂપ વર્તમાન વ્યવસ્થાને ફરીથી ડિઝાઇન કરવા માટે ખૂબ જ મહેનત કરી રહ્યા છે. ઓનલાઇન વર્ગો ચલાવીને દૂરથી વિદ્યાર્થીઓના શિક્ષણનું સંચાલન કરવું એક કંટાળાજનક કામ છે. વ્યક્તિગત રીતે, તેમના પ્રયાસો અને મહેનતને અવગણવી જોઈએ નહીં.વ્યાવસાયિકો તરીકે, તેમને તેમના સમય અને સેવા માટે ન્યાયી રીતે ચૂકવણી થવી જોઈએ. આમ, શાળાઓ જે ઓનલાઇન વર્ગો ચલાવે છે તેના માટે વાલીઓ પાસેથી વાજબી ટ્યુશન ફી લેવી તે સ્વીકાર્ય છે.બસ સેવા, રમતગમત અને મનોરંજન માટે અન્ય તમામ ઓપરેટેડ ફી ટાળવી જોઈએ.આ કટોકટી દરમિયાન આ એકમાત્ર વાજબી વ્યવસ્થા હોવાનું જણાય છે.માતા-પિતા અને શાળા બંનેની સર્વોચ્ચ પ્રાથમિકતા બાળકો છે.સંશોધકો અને ચિકિત્સકો માને છે કે લાંબા સમય સુધી શાળા ગુમાવવાથી બાળકના જ્ઞાનાત્મક અને સામાજિક વિકાસ પર નોંધપાત્ર અસર થઈ શકે છે.તેથી,

વાલીઓએ એ પણ સ્વીકારવું જોઈએ કે તેમના બાળકનું ઓનલાઈન શિક્ષણ એ શાળાઓનો નિર્રર્થક પ્રયાસ નથી અને શાળાઓને તેમની સેવા માટે યોગ્ય ચૂકવણી કરવાની જરૂર છે.

બીજી તરફ શાળાઓએ તેમના વિદ્યાર્થીઓના પરિવારો દ્વારા સામનો કરવામાં આવતી આર્થિક અસ્થિરતા પ્રત્યે જાગૃત રહેવું જોઈએ. ઘણા માતા-પિતાને તેમની નોકરીમાંથી છૂટા કરવામાં આવ્યા છે અથવા ગંભીર પગાર કાપ પર કામ કરી રહ્યા છે અને સ્થગિત શાળા સેવાઓ (જેમ કે બસ, રમતગમત, પ્રવૃત્તિઓ, સ્ટેશનરી વગેરે) માટે ચૂકવણી કરવી તેમના માટે અયોગ્ય રહેશે. હાલની પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને શાળાઓએ આગામી કેટલાક મહિનાઓ માટે બિનનફાકારક દૃષ્ટિકોણ અપનાવવો પડી શકે છે. શાળાઓએ તેમના વિદ્યાર્થીઓના પરિવારોના સંઘર્ષો પ્રત્યે પણ દયાળુ બનવું જોઈએ. તેઓએ માસિક ધોરણે અથવા હપ્તામાં ફી ચૂકવવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ જેથી માતાપિતા પર ઓછો બોજ પડે. ચૂકવણીની લવચીક પદ્ધતિ આર્થિક રીતે સંઘર્ષ કરી રહેલા પરિવારોને તેમના બાળકને શાળામાંથી બહાર કાઢવાને બદલે તેનું શિક્ષણ ચાલુ રાખવા માટે પ્રોત્સાહિત કરી શકે છે.

છેલ્લા કેટલાક મહિનાઓથી જીવન સંપૂર્ણપણે પાટા પરથી ઉતરી ગયું છે. બાળકોને જે સૌથી વધુ જરૂર છે તે સાતત્ય અને દિનચર્યાની ભાવના છે જેથી

તેમને એવું લાગે કે જીવન ફરી પાટા પર આવી ગયું છે. શાળા એ બાળકને સામાન્યતાની આ ભાવના પ્રદાન કરવાની શ્રેષ્ઠ રીત છે, ભલે શાળા ઓનલાઇન હોય. બાળકોના શ્રેષ્ઠ હિતમાં, આપણે તેમનું શિક્ષણ અકબંધ રાખવા માટે સ્વસ્થ સંતુલન જાળવવું જોઈએ.

૨૪. તેનો સરવાળો કરવા માટે, રાજ્ય સરકાર તેમજ બિન-સહાયિત ખાનગી શાળાઓના સંઘે સૌહાર્દપૂર્ણ ઉકેલ લાવવા માટે જે મુદ્દાઓ ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ તે નીચે મુજબ છે:

“૧ એક તરફ તમામ હિતધારકો, વિદ્યાર્થીઓ અને/વિદ્યાર્થીઓના પરિવારોના હિતો અને બીજી તરફ શિક્ષક સમુદાયના હિતોને સંતુલિત કરવાની જરૂર છે.

૨ રોગચાળા દ્વારા સર્જાયેલી પરિસ્થિતિની પ્રતિકૂળ અસરો તમામ હિતધારકો અને સમગ્ર સમુદાયે ખભેખભા મિલાવીને લડવાની જરૂર છે.વિવાદિત ઠરાવ અને રાજ્યની ક્રિયાઓ સમાજના વિભાગોને વિભાજિત કરવાની અસર ધરાવે છે.

૩ શાળાઓએ ટ્યુશન ફી સિવાય કોઈ ફી લેવી જોઈએ નહીં.અભ્યાસેતર

પ્રવૃત્તિઓ માટે કોઈ ફી લેવી જોઈએ નહીં.

૪ ટ્યુશન ફીમાં પગાર, સંસ્થાઓ અને અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિઓનો સમાવેશ થાય છે, જે જાળવણી ખર્ચ લૉકડાઉનના સમયગાળા દરમિયાન પણ શાળાઓ દ્વારા કરવામાં આવે છે.

૫ બિન-સહાયિત ખાનગી શાળાઓ, સરકાર પાસેથી કોઈ ભંડોળ મેળવતી નથી, તેઓ તેમના રોજિંદા ખર્ચને ચૂકવવા માટે સંપૂર્ણપણે ફી પર નિર્ભર છે.

૬ નાની સંસ્થાઓ પાસેથી ટ્યુશન ફી મેળવ્યા વિના પોતાનો ખર્ચ ઉઠાવવાની અપેક્ષા રાખવાથી ઘણી સંસ્થાઓ કાયમી ધોરણે બંધ થવાની ફરજ પડશે. જો આવી સંસ્થાઓ બંધ થશે તો આવી શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓનું ભાવિ જોખમમાં મુકાઈ જશે અને જ્યારે વિદ્યાર્થીઓ માટે શાળાઓ ફરી ખોલવામાં આવશે ત્યારે આવા વિદ્યાર્થીઓના માતા-પિતા પાસે મોટી શાળાઓમાં નોંધણી કરાવવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ રહેશે નહીં.

૭ જો વિવાદિત ઠરાવમાં જણાવ્યા મુજબ શિક્ષણ એક ઉમદા અને

સખાવતી કાર્ય છે, તો રાજ્ય કોલેજોની ટ્યુશન ફીની વસૂલાત માફ કરવા માટે પગલાં કેમ નથી લેતું. આ માફી તમામ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, શાળાઓ અને કોલેજો, બંને માટે કેમ ન હોવી જોઈએ.દાખલા તરીકે, રાજ્ય દ્વારા સ્થાપિત સોસાયટીઓ અને ટ્રસ્ટો દ્વારા ચલાવવામાં આવતી ઘણી મેડિકલ કોલેજો છે. રાજ્યએ આવી મેડિકલ કોલેજો અને અન્ય ખાનગી મેડિકલ અને એન્જિનિયરિંગ કોલેજોને ફીમાંથી મુક્તિ કેમ ન આપવી જોઈએ?

૮ સંસ્થાઓને ચાલુ રાખવા માટે માતા-પિતાએ ટ્યુશન ફી ચૂકવવાની જરૂર છે. હમ્માં અથવા માસિક ધોરણે ફીની ચુકવણી માટે વ્યવસ્થા કરી શકાય છે પરંતુ ટ્યુશન ફીની સંપૂર્ણ ચુકવણી ન કરવાથી શિક્ષણના સ્તરને અસર થશે.

૯ એવા પરિવારોનું શું જ્યાં વિદ્યાર્થીઓના માતા-પિતા પોતે શિક્ષણ સમુદાય સાથે સંકળાયેલા હોય.વિવાદિત ઠરાવ બધા માટે અનિશ્ચિતતા પેદા કરે છે.

૧૦ હાલમાં, શાળાઓએ ઓનલાઈન શિક્ષણ આપવાનું ફરી શરૂ કર્યું છે પરંતુ શાળાઓ, ખાસ કરીને નાની સંસ્થાઓ દ્વારા આ કેટલો સમય ટકી

શકે છે."

૨૫. ઉપર ઉલ્લેખિત આવા સંજોગોમાં, અમે વિવાદિત સરકારી ઠરાવની કલમ ૪ ને રદ કરવા અને રદ કરવા માટે યોગ્ય માનીએ છીએ.

૨૬. એ જ રીતે, અમે ૧૬મી જુલાઈ ૨૦૨૦ના સરકારી ઠરાવની અનુક્રમે કલમ ૪.૩ અને ૪.૪ ને પણ રદ કરીએ છીએ અને બાજુએ મૂકીએ છીએ.

૨૭. અમે રાજ્ય સરકારને વિનંતી કરીએ છીએ કે તેઓ ફરી એકવાર બિન-સહાયિત ખાનગી શાળાઓના સંગઠનના પદાધિકારીઓ સાથે બેઠક બોલાવે અને અમુક સમજણ પર પહોંચવાનો પ્રયાસ કરે જે પ્રકૃતિમાં ન્યાયી હોય. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સરકારે સંતુલન જાળવવા માટે શક્ય તમામ પ્રયાસો કરવા જોઈએ જેથી વાલીઓના હિતોનું રક્ષણ થાય તેમજ ખાનગી બિન-સહાયિત શાળાઓના વ્યવસ્થાપનનું રક્ષણ થાય.

૨૮ એવું કહેવું ઘણું વધારે હશે કે ખાનગી શાળાઓ કોઈ ફી માંગશે નહીં. તે જ સમયે, અમે અપેક્ષા રાખીએ છીએ કે ફેડરેશન અને રાજ્ય સરકાર ખુદા મન અને ખુદા હૃદયથી કેટલીક સમજણ પર પહોંચવાના હેતુથી ટેબલ પર બેસશે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, સંઘ અને રાજ્ય સરકાર બંનેએ બેસીને ખુદા મન અને ખુદા હૃદયથી વાત કરવી જોઈએ. એકવાર તમામ મુદ્દાઓ સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે ઉકેલાઈ

જશે, ત્યારે રાજ્ય સરકાર આ સંબંધમાં નવો સરકારી ઠરાવ બહાર પાડશે.

૨૯ આ મુકદ્દમો બંધ કરતા પહેલા, અમે આ મુકદ્દમામાં તમામ પક્ષોને નમ્રતાથી યાદ અપાવીશું કે અમે ૨૨ મે ૨૦૨૦ના અમારા આદેશમાં ૧૫ એપ્રિલ ૧૯૧૨ના રોજ વહેલી સવારે "કાર્પાથિયા" દ્વારા ભજવવામાં આવેલી ભૂમિકાના સંદર્ભમાં ૨૦૨૦ની રિટ પિટિશન (પી. આઈ. એલ.) જર માં શું અવલોકન કર્યું હતું, જ્યારે "ટાઈટેનિક" સાઉથમ્પ્ટનથી ન્યૂયોર્ક શહેર સુધીની તેની પ્રથમ સફર દરમિયાન હિમખંડ સાથે અથડાયા બાદ ઉત્તર એટલાન્ટિક મહાસાગરમાં ડૂબી ગયું હતું.

૩૦ અમે આશા અને વિશ્વાસ રાખીએ છીએ કે રાજ્ય સરકાર અને બિન-સહાયિત ખાનગી શાળાઓનું સંગઠન સૌહાર્દપૂર્ણ સમજણ સુધી પહોંચી શકશે.

૩૧ અન્ય મુદ્દાઓના સંદર્ભમાં, રાજ્ય સરકાર ઉપર ઉલ્લેખિત કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલી માર્ગદર્શિકાનું પાલન કરશે.

૩૨ ઉપરોક્ત સાથે, જાહેર હિતમાં દાખલ કરવામાં આવેલી તમામ ચાર રિટ અરજીઓ અને વિશેષ નાગરિક અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(વિક્રમ નાથ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ)

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

વિષય:-કોવિડ-૧૯ મહામારી દરમિયાન સ્વ-નિર્ભર શાળાઓ દ્વારા
ઓનલાઈન શિક્ષણ અને ફી વસૂલાત અંગે હાઈકોર્ટનો ચુકાદો.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.